

บทที่ 3

ชีวประวัติของเจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

ชีวประวัติของเจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

กำเนิด

เจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ มีชื่อเดิมว่า เจ้าอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด บินปู่เต๊ะ บินยะโกบ หลังปู่เต๊ะ เป็นลูกหลานชาวไร่ชาวนา เชื้อชาติมลายู เกิดที่บ้านท่าเนียบ ตำบลโกตา อำเภอละงู จังหวัดสตูล เกิดเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2434 (เจ้าอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปู่เต๊ะ, 2518 : 43, สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533 : 86) วัลลี ปิติ เศรษฐ์ (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2544)⁶⁰ ได้เล่าถึงประวัติของเจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะว่า เจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ เป็นบุตรชายของมุฮัมมัดสาอาด และนางเจ๊ะมะ หวันสู ท่านมีพี่น้องสองคน เป็นพี่สาวต่างมารดาชื่อว่า เจ๊ะโหลย ท่านมีภรรยา 3 คน คือ เจ๊ะซูไบเต๊ะ บินตีละไบอับดุลเราะมาน เป็นภรรยาคนแรกมีบุตรทั้งหมด 8 คน ภรรยาคนที่สอง คือ คุณหญิงหวันเต๊ะ⁶¹ ไม่มีบุตร และภรรยาคนที่สาม คือ สะอ์ดะห์ มีบุตร 3 คน ท่านมีหลานทั้งหมด 26 คน⁶²

เจ้ามุฮัมมัดสาอาด หลังปู่เต๊ะ ผู้เป็นบิดาของเจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ ก็คือคนเดียวกันกับเจ้าอาดที่เริ่มเข้ามาปกครองเมืองละงูพร้อมกับตนกูมุฮัมมัด

เจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะมีบุตรทั้งหมด 11 คน คือ เจ๊ะสาปอหฺรา เจ๊ะสาปุหฺริ เจ๊ะจา กาลิด เจ๊ะมาฮานี อตินันท์ ไพศอล วัลลี เดวานี ซัลวา ไลสา (วัลลี ปิติเศรษฐ์, (สัมภาษณ์) 27 พฤษภาคม 2544)(ดูภาคผนวกที่ 3)

การศึกษา

การศึกษาในครั้งแรกของเจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ ท่านได้ศึกษาอัลกุรอานกับครูละไบมุฮัมมัดอุเล็น บินฮัจญ์อับดุลเราะมานเป็นครูที่เดินทางมาจากเมืองปีนัง ท่านได้ศึกษาอัลกุรอานจนตีพิมพ์อัลกุรอาน⁶³ ในปี พ.ศ. 2448 ได้เข้าศึกษาภาษามลายูในโรงเรียนรัฐบาลเมืองสตูล ตั้งแต่นั้นเดือนญามาดีลเอาวาล จนกระทั่งถึงสิ้นเดือนซุลกอฮ์ดีะฮฺ รวมเป็นเวลา 7 เดือน ท่านได้ศึกษาด้านภาษามลายูจนสำเร็จชั้น 3 บริบูรณ์ ที่อำเภอมือสตูล หลังจากนั้นท่านก็กลับไปอยู่ที่บ้านท่าเนียบ(ละงู) ท่านได้พยายามศึกษาค้นคว้าคัดลอกหนังสือต่างๆ ได้รับการอบรมทั้งทางด้านภาษา อบรมวิชาการศาสนา อบรมมารยาททางสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีมลายู

⁶⁰ นางวัลลี ปิติเศรษฐ์ เป็นลูกสาวคนสุดท้ายของเจ้าอับดุลลาห์ หลังปู่เต๊ะ

⁶¹ เป็นอดีตภรรยาพระยาภูมินารอภักดี (กูเด็นทินกูแมะ)

⁶² รวมทั้งหลานของนางเจ๊ะซูไบเต๊ะ และ นางสะอ์ดะห์

⁶³ อ่านอัลกุรอานเล่มใหญ่จนจบหมดทั้งเล่ม

เป็นอย่างดี (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 44, วิล เบ็ญจลักษณ์, 2516 : 49) และนอกจากนั้นท่านก็พยายามศึกษาภาษาไทยจนอ่านออกเขียนได้ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533 : 86)

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ไม่เคยศึกษาวิชาภาษาไทยที่เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนจากสถาบันการศึกษาใด ท่านศึกษาโดยการฝึกอ่านจากบิดาของท่าน และเรียนด้วยประสบการณ์ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามท่านก็สามารถใช้ทักษะภาษาไทยได้ดีทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง พูด อ่าน และเขียน จนเป็นที่ยอมรับของประชาชน และท่านยังแต่งกลอนได้ดีมากเช่น ในหนังสือ Segugus Bunga ซึ่งพิมพ์ขายในต่างประเทศ (สุรียา ปันจอร์, (สัมภาษณ์) 25 สิงหาคม 2545, บาห์รี มาห์เร็ม, (สัมภาษณ์) 1 กันยายน 2545, เจริญ โลกดี, (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2545) และเทียบความรู้ทางภาษาไทยของท่านไม่ต่ำกว่า ม.6 ดังมีเหตุการณ์ตอนหนึ่ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ.2495 ที่มีเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมือง เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี ในช่วงนั้นมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรและมีกฎหมายเลือกตั้งออกมาใหม่ว่า ผู้มีคุณสมบัติมีสิทธิรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่า ม.6 หรือเทียบเท่าไม่ต่ำกว่าเปรียญ 5 ประโยค แต่สำหรับเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะไม่ได้ศึกษาภาษาไทยเลยแม้แต่ชั้นประถม หากจะพิจารณาถึงการสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะก็ยังไม่ผ่านคุณสมบัติตามกฎหมาย เมื่อเหตุการณ์เป็นดังนั้น กอปรกับขณะนั้น ในจังหวัดภาคใต้มีความปั่นป่วนทางการเมือง ท่านจึงเขียนหนังสือจวนเรียนจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีว่า (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ , 2518 :51)

กฎหมายเลือกตั้งฉบับใหม่ไม่ได้คำนึงถึง 4 จังหวัดเลย ว่าด้วยการเทียบวิทยฐานะ ผู้ไม่มีการศึกษาสำเร็จ ม. 6 ก็เทียบเอาเปรียญ 5 ประโยค เมื่อคิดถึงการศึกษาของกระผมแล้ว เทียบเปรียญไม่ต่ำกว่า 11 ประโยคตามบัญญัติอิสลาม จึงจะเอา 4 จังหวัดไว้ได้โดยเข้าถึงจิตใจประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามระดับเปรียญด้วยกันโดยเสรี

หลังจากนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงมีคำสั่งโดยด่วน ให้กรรมการเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการสอบวิทยฐานะของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ และผู้ที่เข้าสอบเทียบเปรียญทั่วไป ดังนั้น ท่านจึงขอสอบตามบัญญัติ 11 ประโยคตามศาสนบัญญัติ แต่เจ้าหน้าที่ไม่ยอม และบอกว่า “ ผู้ที่เข้าสมัครไม่มีคุณสมบัติ ไม่มีความรู้ ” เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะจึงให้การคัดค้านว่า

รัฐบาลถือว่าไม่มีความรู้ไม่ได้ ข้อบัญญัติท่านนายก อย่างไรก็ตามก็ดี รัฐบาลก็มีเครื่องมือพร้อมในเวลานี้ คือ คณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นที่ปรึกษาของกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ ตามกฎหมายนั้นควรให้คณะ

กรรมการเจ้าหน้าที่ ษิณณะกรรมการอิสลามประจำสำนักจุฬาราชมนตรี เข้ามา
ร่วมเป็นคณะกรรมการเจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ

จากผลการสอบ กรรมการชี้ขาดว่าวิทยฐานะของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะเทียบเท่า
ไม่ต่ำกว่า ม.6 มีสิทธิรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามหนังสือกระทรวงศึกษาธิการลงวันที่ 18
มกราคม พ.ศ.2495 และได้สมัครรับเลือกตั้งครั้งต่อไป (เจ๊ะอับดุลลาห์ บิน มุฮัมมัดสาอาด
หลังปูเต๊ะ, 2518 : 51-52)

การทำงาน

ในช่วงแรกการทำงานของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะนั้น ท่านได้เข้ารับราชการเป็นเสมียนที่
ว่าการศาลละงู (Tempat Kerajaan Balai Langgu)⁶⁴ ในปี พ.ศ.2451 ช่วงนั้นเป็นช่วงของ
กบฏตนกูเบน⁶⁵ ที่พยายามแสดงสิทธิว่าตนเป็นทายาทของเจ้าเมืองและไม่พอใจในรัฐบาลของ
กูเด็นบินกูมะมะ (พระยาภูมินารถภักดี) เรื่องการจัดเก็บภาษี⁶⁶ และกล่าวหาว่ากูเด็น บินกูมะมะ
นั้น เป็นผู้ที่ยกพระราชการเมืองไทรบุรีส่งมาปกครองเมืองสตูล คงไม่ได้รับรักใคร่ประชาชนชาวสตูล
อย่างจริงใจ ไม่เหมือนกับตนเอง ซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเจ้าเมือง ตนกูเบนจึงได้จัดงานขึ้น
ได้ตั้งหัวหน้าผู้ก่อการขึ้นและให้สัญญาว่า หากเกิดสัมฤทธิ์ผลในงานดังกล่าวแล้วจะแต่งตั้งให้มี
ตำแหน่งสูง ๆ เมื่อเกิดการกระต้างกระเดื่องขึ้น กลุ่มผู้ต่อต้านได้ถืออาวุธเข้ามาในเมืองทั้ง ๆ ที่
รัฐกลสตูลได้ประกาศแล้วว่าห้ามถืออาวุธเข้ามาในเขตตัวเมือง เมื่อเข้ามาในเมืองแล้วได้ประกาศ
ว่า จะไม่เคารพต่อกฎหมายของกูเด็น บินกูมะมะ และต้องการให้ผู้สืบเชื้อสายชาวสตูลเป็นเจ้า
เมือง เหตุการณ์ชุมนุมจึงเกิดขึ้น ชาวบ้านจึงเรียกกันว่า “เขี้ยฮิ้นตนกูเบน” มีการจัดมโนราห์
หนังตะลุง มะโย่ง มีการเปิดเล่นการพนัน การชนวัวควาย เพื่อชักจูงประชาชนเข้ามา ณ ที่ชุมนุม
(เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2501 : 46, เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 :
44) ซึ่งในช่วงเวลานั้นเองเป็นช่วงที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้รับราชการเสมียนที่ว่าการอำเภอ
ละงู ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : 47) ได้กล่าวว่า

⁶⁴ เทียบเท่าศาลแขวง ซึ่งเป็นศาลที่เริ่มตั้งขึ้นพร้อมถนนตลาดละงู ซึ่งเจ๊ะมุฮัมมัดสาอาด หรือ
เจ๊ะอาต (บิดาของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ) ได้ยกให้เป็นของรัฐ

⁶⁵ ตนกูอิบรอฮีม บุตรของตนกูอะหมัด (พระอินทรีวิชัย)

⁶⁶ การจัดเก็บภาษีในสมัยตนกูบารุดดีน เป็นภาษีอากรที่ดินค้างปี และจัดเก็บสองปีรวมกัน เพราะ
สภาพดินฟ้าอากาศไม่อำนวย ข้าวนาเสียหายเป็นส่วนมาก ทำให้ประชาชนต้องเสียภาษีให้กับรัฐกลเป็นทวีคูณ
ประชาชนจึงกล่าวหาว่า ตนกูบารุดดีนไม่เป็นธรรม ค่าภาษีอากรที่ดินระหลง (6 งาน) ละ 25 เซ็น
(ประมาณระหลงละ 33 สตางค์)

วันหนึ่ง ขณะผู้เขียนประวัติย่อนี้ (ประวัติย่อเมืองสตูล) วัลลิบทักษวพอ ตี ออกจากโรงเรียนใหม่ ๆ ใ้บราชการเสมือนที่ว่าการอำเภอละงู เป็นเจ้าหน้าที่ ออกใบอนุญาตฆ่าโคกระบือ และใบอนุญาตถมทรสพ ได้มีผู้รายงานว่าที่ตำบลโต๊ะ พวกเขายี่หั้นได้ฆ่าควายโดยมิได้รับอนุญาต จัดงานรับเลี้ยงกันใหญ่โตมโหฬาร และได้ทำพิธีสาบานกันขึ้นกลางทุ่ง

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้เข้าทำงานเป็นเสมือนที่ว่าการอำเภอละงูได้ 2 ปี แล้วลาออกจากราชการเพื่อไปศึกษาศาสนาอิสลาม (ณ สำนักสอนศาสนา บ้านฉลุง) กับฮัจญีหะซัน บินอับดุลกรีม บินปูเต๊ะ บินยะโกบ หลังปูเต๊ะ⁶⁷ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางศาสนาคนหนึ่งไปศึกษา ณ นครมักกะฮ์ เป็นเวลา 16 - 17 ปี ขณะนั้น เจ๊ะอับดุลลาห์ อายุได้ 17 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2452 ได้เข้ารับราชการเป็นกอฎีเชิงบังคับ หรือผู้ช่วยกอฎีกับท่านครู (ฮัจญีหะซัน หลังปูเต๊ะ) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าเมืองสตูลคือตงกูบาสะรุดดีน ดังที่ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : 52) ได้กล่าวถึงการทำงานของท่านไว้ว่า

ผู้เขียน (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ) อายุสิบแปดปี มีหน้าที่เป็นผู้ช่วย กอฎี รู้สึกหนักมากเกี่ยวกับงานประจำออฟิศซึ่งจำต้องทำงานตลอดเวลา เกี่ยวกับการสมรสของชาวบ้านต่างตำบลที่มีระยะทางห่างไกล จำต้องเดินทางมาทำการสมรส ณ สถานที่กอฎี ซึ่งเป็นเรื่องที่จะปฏิเสธเสียมิได้เพราะเป็นเรื่องทางศาสนา บางครั้งในยามดึกดื่นเที่ยงคืนต้องรับทำธุระกิจของผู้ประสงค์ในการนี้

ในปี พ.ศ.2454 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ยังทำหน้าที่ผู้ช่วยกอฎี และได้ลาออกในปี พ.ศ.2455 จากนั้นท่านได้แต่งงานกับเจ๊ะซูไบเต๊ะ บินตี ละโบอับดุลเราะมาน (ขุนบาราบวิรัช) และได้ทำการค้า ณ ที่นั่น คือปากบารา มีเรือสำเภาจีน⁶⁸ เดินทะเลระหว่างกัวลาบารา(ปากบารา) ปีนังและสุมาตราเป็นประจำ ในขณะที่ท่านก็ยังทำการค้าไม้ป่าขายเลนส่งปีนัง ทำการประมง เป็นนายอากรรังนกนางแอ่นตามเกาะต่างๆ ในทะเลตะวันตกของจังหวัดสตูล นอกจากนั้นท่านยังเป็นนายอากรฟองเต่าที่เกาะอาดัง และยังมีหน้าที่ที่สำคัญอีกหน้าที่หนึ่งก็คือ ทางบริษัทเรือเดินทะเล ที่มีชื่อว่า “สตรีตสเตม” ในปีนังได้ตั้งให้เป็นเอเยนต์สาขาที่กัวลาบารา และในระยะนั้นท่านก็ได้สร้างมัสยิดเล็กๆ ที่ปากบาราขึ้น (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 44 - 45, กำพล กังนัษ, 2542 : 1750)

⁶⁷ เป็นญาติลูกพี่ลูกน้อง อีกชื่อหนึ่ง เรียกว่า ฮัจญีเจ๊ะหะซัน หลังปูเต๊ะ

⁶⁸ เรือสำเภาจีนทั้งหมด 3 ลำ ขนส่งสินค้าจากตำบลปากบารา จังหวัดสตูล จำพวกมะพร้าวแห้ง พริกไทย ปลาเค็ม เปลือกแสมข้อมผ้า ซึ่งเป็นสินค้าพื้นเมืองไปค้าขายที่เมืองปีนังตลอดเรื่อยจนไปถึงเกาะสุมาตรา พอขายกลับก็จะนำสินค้าประเภทแป้งสาลี น้ำตาลทราย นมกระป๋อง ตามแต่ความต้องการของตลาด กลับมาขายที่เมืองไทยอีกทอดหนึ่ง (สรรเสริญ มูลทรัพย์ , 2545 : 11)

ในปี พ.ศ.2460 พระยาสมันตรัฐบุรินทร์⁶⁹ ได้จัดให้มีการอบรมประชาชนมุสลิม โดยจัดให้มีหน่วยงานกึ่งราชการขึ้น พระยาสมันตรัฐบุรินทร์จึงแต่งตั้งเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นนาเอบ⁷⁰ ให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในอำเภอทุ่งหว้าและกิ่งอำเภอละงู ท่านจึงดำเนินการนัดประชุมบรรดาอิมาม คอเด็บ บิหลัน ทุกหมู่บ้าน โดยมีมติให้มีการประชุมประจำเดือนทุกต้นเดือนอิสลาม และมติจากการประชุมประจำเดือนก็จะส่งให้เจ้าเมืองพระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ทราบทุกครั้ง และท่านจะแจ้งไปยัง ฮัจญ์หะซัน หลังปูเต๊ะ ตะโตะยุติธรรมเพื่อทราบ (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 55)

หลังจากฮัจญ์หะซัน หลังปูเต๊ะ ตะโตะยุติธรรมสิ้นชีวิต พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ได้แต่งตั้งให้เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะกับฮัจญ์บาหรี มาเหรัม⁷¹ เป็นกอฎีเมืองสตูลสองคน ทำหน้าที่ได้ประมาณ 3 ปีเศษ ในปี พ.ศ.2463 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้ทำงานเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน ท่านได้เป็นผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์นาซีรุซามัน ในรัฐเมดานละลีแห่งสุมาตรา ต่อมาเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการหนังสือพิมพ์อีตารันซามัน หนังสือพิมพ์ปะห์ตราและป็นัง และเป็นผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์มลาयाและหนังสือพิมพ์ปะงาโทะแห่งมลาया ท่านสนใจและรักงานหนังสือพิมพ์มาก ในปี พ.ศ.2469-2473 ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล (พระยาสมันตรัฐบุรินทร์) ได้แต่งตั้งให้เป็นกอฎีทั่วไปว่าด้วยกรณีครอบครัว และหลังจากนั้นได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่งตั้งเป็นตะโตะยุติธรรมประจำศาลจังหวัดสตูล เป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทกรณีครอบครัว และมรดกชาวมุสลิมประจำศาลจังหวัดสตูล (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 47, กำพล กิ่งแฉะ, 2542 : 1750, คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ฯ, 2542 : 256, สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล , 2529 : 102)

ในปี พ.ศ.2484 ตะโตะยุติธรรมประจำศาล 4 จังหวัดภาคใต้ (ปัตตานี ะลา นราธิวาส และสตูล) ถูกยุบ แต่ตะโตะยุติธรรมต้องไปศาลตามปกติ เงินเดือนได้รับทุกเดือน ดังนั้นมุสลิมใน 4 จังหวัดภาคใต้หากมีคดีครอบครัวมรดกเกิดขึ้น จำเป็นสมยอมโจทก์ จำเลยกับพยานพร้อมกันออกไปขึ้นศาลศาสนาในประเทศมาเลเซีย สตูลไปขึ้นศาลกอฎีที่เมืองเปอร์ลิส ส่วนยะลานราธิวาส ปัตตานี ไปขึ้นศาลกอฎีเมืองกลันตัน หรือไปเคดาห์ (ไทรบุรี) นับว่าศาลสี่จังหวัดภาคใต้ประมาณสี่ปีคดีศาสนาในเรื่องการฟ้องหย่าสามีภรรยา และเรื่องมรดกนั้นไม่มีปรากฏเลย (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 48)

⁶⁹ นามเต็มว่า หันฮุเซ็น บินวันอับดุลลาห์ (หลวงโกชาอิสหาก) เจ้าเมืองมุสลิมที่รัฐภาษมลาया และเข้าใจชนบทธรรมนิยมชาวมลาयाภาคใต้ เข้าถึงจิตใจประชาชนทุกระดับ ทั้งนี้บิดาของท่านมีหน้าที่สำคัญรับแขกเมืองประเทศราชแห่งมลาया กลันตัน ตรังกานู เคดาห์ (ไทรบุรี) เปอร์ลิส และสตูล ส่งเครื่องราชบรรณาการดอกไม้ทองดอกไม้เงินต่อกรุงสยาม

⁷⁰ หมายถึง ตัวแทน หรือผู้ทำการแทนกอฎี เช่น ในปัจจุบันจะมีการแต่งตั้งวาเลียม เพื่อทำหน้าที่แทนตะโตะยุติธรรมในการตัดสินคดีเรื่องครอบครัวและมรดก

⁷¹ คือ ฮัจญ์บาหรี บินสาอาด บิดาของนายอูด บินสาอาด ฮดีตตะโตะยุติธรรมจังหวัดสตูล

ในปีพ.ศ.2488 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสตูล ซึ่งขณะนั้นท่านก็ยังดำรงตำแหน่งเป็นตะโต๊ะยุติธรรม อาศัยความตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช 2488 (ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 42 เล่ม 62, 2488 : 1185) (ดูภาคผนวกที่ 4)

ต่อมาในปี พ.ศ.2489 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้ตัดสินใจลาออกจากศาล เข้าสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล และได้รับการเลือกตั้ง โดยมีคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น ในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2489 (จารึก รัตนโกสินทร์ และคณะ, 2542 : 72) เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ท่านต้องลาออกจากศาล เพราะในขณะนั้นมีชาวต่างชาติเริ่มเข้ามาสู่จังหวัดภาคใต้ ทำให้ท่านรู้สึกกังวลกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของมุสลิม จะเห็นได้จากคำกล่าวของท่านที่ได้บันทึกไว้ในหนังสือกระຈกไม่มีเงา ว่า

ผู้เขียนคิดถึงชาติบ้านเมืองในสมัยนั้นราชาราชสีห์กับช้างเผือกกำลังรอก
จังหวัดนางสาวฝรั่งบาราเวลานั้นเข้ามาเยี่ยมราษฎรชาวสี่จังหวัดภาคใต้ทุกมุม
เมืองทุกหมู่บ้านดูความสุขทุกข์ของชาวอิสลาม(มุสลิม) การทำมาหากิน ทนแตรม
เนียมประเพณีเช่นนี้ ผู้เขียนรู้สึกไม่สบายใจ ตกอยู่ห่างไกลกับรัฐบาล จึงได้ตัดสินใจ
ลาออกจากศาลเข้าสมัครผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2489
(ติดต่อกัน 5 สมัย) (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมูฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 49)

ผลการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ตามประกาศพระราชกฤษฎีกาดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร พุทธศักราช พ.ศ.2488 ได้เสนอผลการเลือกตั้งของจังหวัดต่างๆ ลงวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2489 (ดูภาคผนวกที่ 5) โดยผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล ได้แก่ นายเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เครื่องหมายประจำตัว คือ หมายเลข 2 (สร.0201.35.1 /4 , 2489 : 273)

วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลสมัยที่ 2 เป็นสมัยเดียวกันที่พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา (จารึก รัตนโกสินทร์ และคณะ, 2542 : 72) ในวันที่ 15 เมษายน พ.ศ.2491 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่ 2 ดังในประกาศตั้งและแต่งตั้งรัฐมนตรี ซึ่งมิยาเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นรัฐมนตรี (ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 21 เล่ม 56, 20 เมษายน 2491 : 276) (ดูภาคผนวกที่ 6) ต่อมาเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนชาวจังหวัดสตูลให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลอีกสามสมัยติดต่อกัน คือวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2495 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่ 3 ต่อมาในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2500 ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสมัยที่ 4 ในครั้งนี้ท่านได้สังกัดพรรคการเมือง คือ พรรคเสรีมนังคศิลา

(คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2542 : 258, จารึก รัตนโอภาส และคณะ, 2542 : 73) และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขในรัฐบาลของนายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งในประกาศตั้งและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข (ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 80 เล่ม 74, 24 กันยายน 2500 : 1379) (ดูภาคผนวกที่ 7)

ในปี พ.ศ.2500-2501 เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขอีกครั้งหนึ่งในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 53) และสมัยนี้ท่านก็ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสมัยที่ 5 สมัยสุดท้าย ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2500 โดยสังกัดพรรคการเมือง คือ พรรคสหภูมิ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2542 : 258, จารึก รัตนโอภาส และคณะ, 2542 : 73) หลังจากนั้นท่านก็ได้ยื่นใบลาออกต่อจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2501 (ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 62 เล่ม 75, 12 สิงหาคม 2501 : 506) (ดูภาคผนวกที่ 8)

ส่วนผลงานอื่นๆ ของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ก็คือ เป็นกรรมการนิติบัญญัติประจำกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ร่วมการพิจารณากฎหมายครอบครัวมรดกตามหลักการศาสนาอิสลามที่ใช้ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนั้นท่านได้แต่งตำราทั้งภาษาไทย และภาษามลายูที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางด้านศาสนา การปกครอง ประวัติศาสตร์และความรู้ทั่วไปไว้หลายเล่ม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังเป็นอย่างยิ่ง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2529 : 103)

บั้นปลายชีวิต

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้ลาออกจากการเป็นรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2501 ท่านได้กล่าวถึงการลาออกว่า (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 53)

คณะรัฐมนตรี 3 คนด้วยกัน ได้ยืนยันว่ามีคลื่นใต้น้ำ (ปฏิวัติ) ฝ่ายทหารเกิดขึ้นในไม่ช้านี้ ผู้เขียน (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ) กับคณะรัฐมนตรีด้วยกัน ได้ตัดสินใจยื่นใบลาออกจากรัฐมนตรี โดยยื่นใบลาออกต่อท่านนายกจอมพลถนอม กิตติขจร ส่วนใบลาของผู้เขียน ท่านนายกเก็บไว้แสดงว่ายับยั้ง และท่านได้กล่าวว่า เฉพาะคุณเจ๊ะฯ เพื่อประโยชน์ที่จะเป็นที่รู้เรื่องดีเข้าใจจิตใจของชาวอิสลามภาคใต้ จึงขีตใบลาออกของผู้เขียนยับยั้งไว้ 1 เดือน อย่างไรก็ตาม ชาวเคลื่อนไหวก็ยืนยันการปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้นำ ผู้เขียนก็มีหนังสือขอลาต่อท่านนายกอีก โดยอ้างความต้องการของราษฎรทุกท้องถิ่นเพื่อที่จะได้ใกล้ชิดปรึกษาความเป็นอยู่ของเขา จึงขอได้โปรดอนุญาต ตอนนั้นท่านนายกก็เห็นใจทั้งองค์กราบในคงเกิดขึ้นแน่ ท่านนายกได้มีหนังสือฉบับหนึ่ง ให้ผู้เขียนเชิงชมเชยที่ได้ปฏิบัติราชการด้วยกันมาเป็นอย่างดี

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้ทำงานทั้งทางด้านศาสนาและการเมืองเพื่อพัฒนาสังคมมุสลิม ท่านได้อุทิศทั้งร่างกายและแรงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะมุสลิมคนหนึ่งที่มีความศรัทธา ท่านได้เริ่มทำงานตั้งแต่ปีพ.ศ.2434 และสิ้นสุดการทำงาน ในปี พ.ศ.2508 ตอนนั้นอายุของท่าน 74 ปี (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2508 : คำนำ) หลังจากที่ท่านลาออกจากรัฐมนตรี ในปี พ.ศ.2501 ท่านก็ยังช่วยเหลือสังคมมุสลิม โดยที่ท่านยังทำงานทางด้านศาสนาเป็นประธานบริหารกิจการทางศาสนา รับผิดชอบดูแลมัสยิดทุกมัสยิดในจังหวัดสตูล (บาหรี มาเฟิร์ม (สัมภาษณ์), 1 กันยายน 2545)

หลังจากท่านลาออกจากราชการ ท่านได้เข้าทำงานเป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในปีพ.ศ.2525 ท่านก็ยังทำงานในตำแหน่งนี้(สุริยา ปันจอร์ (สัมภาษณ์), 25 สิงหาคม 2545) นอกจากนั้น ท่านก็ได้ใช้เวลาเขียนหนังสือไว้อ่านหลายเล่ม ดูได้จากเรื่อง ผลงานด้านวิชาการของท่าน ท่านได้เขียนหนังสือ จนกระทั่งชีวิตของท่านได้ดำเนินถึงช่วงสุดท้าย ซึ่งความพยายามของท่านครั้งนี้ ก็เพื่อจะเผยแพร่ความรู้และแนวความคิดของท่านให้แก่ผู้อื่น ดังที่ท่านได้กล่าวว่า “ในที่สุดผู้เขียนขอยุติเพียงเท่านี้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับท่านผู้อ่านได้ถือเป็นข้อสังเกตพอเป็นสังเขปเท่านั้น เพราะผู้เขียน ซึ่งกำลังนั่งเขียนอยู่ ขณะนี้กำลังวังชาสุขภาพไม่สมบูรณ์ คอยเวลาจะไปโรงพยาบาล และกูบรู ⁷²”(อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2506 : 32)

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสาร และจดหมายเหตุ ฯ (2542 : 258) ได้กล่าวว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ สิ้นชีวิตในวันที่ 25 พ.ย. 2529

ส่วนวัลลี ปิติเศรษฐ์ (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2544) ได้เล่าว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้เข้ารับการผ่าตัดกระเพาะ ณ โรงพยาบาลหาดใหญ่ และสิ้นชีวิตในห้องไอซียู ลูกหลานและบรรดาญาติได้นำศพของท่านกลับไปทำพิธีทางศาสนา ณ บ้านทำเนียบ และฝังศพ ณ ที่นั้น อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นผู้รู้เรื่องสตูลดีมีคนหนึ่ง จะเห็นได้จากมีบรรดานักศึกษา และผู้สนใจเรื่องเมืองสตูลไปสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลจากท่านอยู่เป็นประจำ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล, 2533 : 87)

ผลงานทางด้านวิชาการ

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ผู้ที่ได้รับสมญานามว่า“ขุนคลังแห่งความรู้” เป็นผู้ที่ให้ความสนใจทางด้านวิชาการทางศาสนาและเรื่องราวต่างๆ โดยเฉพาะการใช้ชีวิตประจำวันของมุสลิม (เจริญ โฉลกดี, (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2545) ผลงานทางวิชาการของเจ๊ะอับดุลลาห์ มีจำนวนมาก ผลงานของท่านได้นำเสนอเป็นหนังสือ เพื่ออธิบายและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าอิสลามและมุสลิมให้ชาวไทยไม่ว่าไทยมุสลิมและต่างศาสนิก ท่านได้เขียนหนังสือหลายเล่ม เป็นที่

⁷² หลุมฝังศพ

ยอมรับของนักประวัติศาสตร์ และนักวิชาการ (บาห์รี ม่าห์รีม, (สัมภาษณ์) 1 กันยายน 2545)
รายชื่อหนังสือที่ผู้วิจัยค้นพบ มีดังนี้คือ

- 1.ความใฝ่ฝันที่ตัดค้ำancarกระทำเป็นชีวิต (ภาษามลายู)
- 2.การต่อสู้ของข้างเผือกต่อแนวพงศาวดาร (ภาษามลายู)
- 3.ชื่อหนึ่งของดอกไม้กับข้อปัญหาที่เกิดขึ้นในศาสนาอิสลาม (Segugus Bunga : Pada Menyataan Masalah yang Mushkin Di Dalam Hukum Shariah) (ภาษามลายู)
- 4.สองร่างกับหนึ่งดวงจิต (Dua Badan Satu Jiwa) (ภาษามลายู)
- 5.แสงสว่างของรูกนอิสลามข้อที่ห้าและฮัจญ์ในดินแดนมลายู (Suluhun Rukun Islam Yang Kelima dan Haji di Tanah Jawi) (ภาษามลายู)
- 6.ประวัติย่อจังหวัดสตูล , Sejarah Sctul (ภาษาไทยและภาษามลายู)
- 7.พงศาวดารศรีวิชัยและมายาปาเซต (ภาษาไทย)
- 8.มุสลิมทั่วโลก (ภาษาไทย)
- 9.การซื้อพิพาท ตักบิร้อตุลอิฮ์รัม (ภาษามลายู)
- 10.ต่อริกาตผ้าเขียวชุดหลุมพรางไปนรก (ภาษามลายู)
- 11.มุสลิมกับสัญลักษณ์ (ภาษาไทย)
- 12.กระจกเงายุมุสลิมและมุสลิมะห์ (ภาษาไทย)
- 13.กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ภาษาไทย)
- 14.Bunga Pasma Layangan Majelis Ugamma Islam
(อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2506 : ปกหลัง)

ผลงานของท่านที่พอจะเป็นตัวอย่างได้มีดังนี้ คือ

- 1.ชื่อหนึ่งของดอกไม้กับข้อปัญหาที่เกิดขึ้นในศาสนาอิสลาม (Segugus Bunga : Pada Menyataan Masalah yang Mushkin Di Dalam Hukum Shariah) (ภาษามลายู)
- 2.สองร่างกับหนึ่งดวงจิต (Dua Badan Satu Jiwa) (ภาษามลายู)
- 3.แสงสว่างของรูกนอิสลามข้อที่ห้าและฮัจญ์ในดินแดนมลายู (Suluhun Rukun Islam Yang Kelima dan Haji di Tanah Jawi) (ภาษามลายู)
- 4.ประวัติย่อจังหวัดสตูล, Sejarah Setul (ภาษาไทยและภาษามลายู)
- 5.พงศาวดารศรีวิชัยและมายาปาเซต (ภาษาไทย)
- 6.มุสลิมกับสัญลักษณ์ (ภาษาไทย)
- 7.กระจกเงายุมุสลิมและมุสลิมะห์ (ภาษาไทย)
- 8.กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ภาษาไทย)
- 9.Bunga Pasma Layangan Majelis Ugamma Islam

หนังสือที่เป็นผลงานของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะนั้นมีจำนวนหลายเล่ม และบางเล่มเริ่มสูญหายไป จึงต้องทำการค้นคว้า ผู้วิจัยขอเสนอผลงานของท่านตามรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้ค้นพบ ดังนี้

1. หนังสือเรื่อง กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลงานการเขียนของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ซึ่งใช้นามแฝงว่า อ.หลังปูเต๊ะ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ท่านได้รวบรวมเกี่ยวกับความเป็นมาของฝ่ายปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ที่ถูกส่งไปปกครองประชาชนกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า มลายู พุดภาษามลายู หรือที่ข้าราชการในสมัยนั้นชอบเรียกว่า ไทฮิสลามบ้างหรือพวกคนแขก นอกจากนั้น ท่านได้เขียนแนววิเคราะห์ถึงสภาพการณ์ของ 4 จังหวัดภาคใต้ ตั้งแต่เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ (2518 : คำนำ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ กระจกไม่มีเงา ปัญหา 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า

มีอะไรเกิดขึ้นกรณี 4 จังหวัดภาคใต้นั้น สาเหตุมาจากกรณีอะไรบ้างที่ทำให้ไม่เป็นที่พึงพอใจ ถึงกับชอกช้ำหัวใจชาวมุสลิม มีแต่เพิ่มไม่มีลด แม้จะมีบางครั้งบางคราวชาวบ้านพลเมืองปลื้มอกปลื้มใจต่อทวงราชการ เมื่อรัฐบาลในสมัยนั้นรู้เท่าถึงความต้องการของชาวมุสลิมเกี่ยวกับศาสนาประเพณีของพวกเขา แต่ก็ไม่นานนักเพียงเสมือนคลื่นกระทบฝั่ง ก็ยุบลงถึงก้นทะเลลึกเสียอีก เป็นสิ่งธรรมดา น้ำน้อยจะเอาชนะไฟไม่ได้แน่ อย่างไรก็ตามก็ตักขำพเจ้าเชื่อว่า ไม่มีอะไรที่ฟ้าแผ่นดินไทยที่รัฐ ฯ จะกระทำไม่ได้ เมื่อเราผูกได้เราก็แก้ได้ แต่ท่านจะใช้วิธีการใดจับปลา บัวก็ไม่ขำก็ก็ไม่ให้ขุนนั้นจำเป็นต้องค้นคว้าหาเครื่องมือ เราอย่าลืมนายแพทย์ที่ไม่มีอุปกรณ์ จะได้ทราบซึ่งโรคหัวในทรงของคนใต้ได้อย่างไร ? ประชาชนคนไทยแต่ละภาคจะถือว่า ตัดเสื้อแบบเตี๋ยจะให้ประชาชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา หลายประเพณี มาสวมใส่เพื่อจะได้ใช้กับคนในชาติโดยเสรีนั้นไม่มีประเทศใดเขาใช้กัน ?

นี่คือตัวอย่างจากแนวคิดในการแก้ปัญหาและมองสังคมของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ได้ชื่อว่ากระจกไม่มีเงา

ในหนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ เชื้อชาติว่า

เชื้อชาติเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่ติดมากับตัวนับตั้งแต่กำเนิด บุคคลอาจได้รับเชื้อชาติจากบิดามารดาของตนก็ได้ ฉะนั้น การรักชาติก็ย่อมมาจากเชื้อชาติเป็นหลักสำคัญ (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 1)

ในเรื่อง ชื่อตัวของบุคคล ท่านได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

ชื่อตัวของบุคคลแต่ละเชื้อชาติย่อมผิดแปลกแตกต่างกันทั้งนี้เป็นเหตุผลของพวกเขาก็ได้ปฏิบัติกันมานานแล้ว เชื้อชาติอะไรก็ตาม หากนับถือศาสนาอิสลามก็ต้องตั้งชื่อลูกชื่อหลานของเขาตามแนวทางศาสนาที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานตลอดมา ที่ดีที่สุดตามพระนามของอัลลอฮ์ 99 พระนาม (การตั้งชื่อที่ดีที่สุด คือตั้งชื่อตามพระนามของอัลลอฮ์ 99 พระนาม และควรเติมคำว่า อับดุล ซึ่งมี ความหมายว่า บ่าว นำหน้า เช่น อับดุลเราะฮ์มาน หมายถึง บ่าวของอัลลอฮ์ผู้มีความเมตตา) (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ , 2518 : 5)

ในเรื่อง บิน หรือ บินตี ⁷³ ท่านได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

ประชาชนชาวอิสลาม ที่ถือกำเนิดมาจากคู่สามีภรรยาที่ได้ทำพิธีการนิกะห์ (มิได้ใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ลูกที่เกิดมาหากคู่สามีภรรยาไม่ได้ทำพิธีตั้งก่อกำหนดนั้นถือว่าไม่บริสุทธิ์ ไม่มีการสืบสายโลหิตจากบิดา ไม่มีสิทธิ์เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกของบิดาดังกล่าว โดยเหตุนี้มุสลิมทั่วโลก เมื่อถามชื่อตัวของบุคคล ก็ถาม ชื่อบิน หรือบินตี ตามหลัง มิใช่กันทางส่วนตัวและทางราชการ ส่วนนามสกุลหากมีก็เขียนไว้หลังชื่อพ่อ ฉะนั้นชาวอิสลามทั่วโลกเมื่อถามชื่อตัวก็ถามที่ลพ่อ (บิน หรือ บินตี) ส่วนนามสกุลจะเอาชื่อบ้านชื่อเมืองมาเป็นนามสกุลตามใจชอบ (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 10)

ในเรื่อง ภาษาประจำเชื้อชาติ ท่านได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

มนุษย์ทั่วโลกเมื่อคลอตาม บิดามารดาก็สละให้ลูกพูดที่ละนิดด้วยภาษาของเชื้อชาติตน เช่น อาหรับ มลายู ไทย จีน เป็นต้น ดังสุภาษิตมลายูที่ว่า Bahasa Menunjuk Bangsa คือ ภาษาแสดงที่มาของเชื้อชาติ นอกจากที่เป็นคำพูดแล้ว ชื่อประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองก็ยังเป็นส่วนที่ช่วยให้ระลึกได้ว่าเป็นของชนชาติใด เช่น ตำบล หมู่บ้าน ห้วย คลอง เกาะต่าง ๆ และอาณาเขตทวีประหว่างประเทศ ในภาคใต้ของประเทศไทยมีที่ก่อกองต่าง ๆ เช่น เมืองปัตตานี เมืองสะลันตงบายู เมืองละเค๊ะ เมืองเราะมัน เมืองยาลา และเมืองสโถย เมืองดังกล่าวข้างต้นชาวเมืองล้วนพูดภาษามลายูเป็นพื้นฐาน หากเมื่อคำนึงถึงผู้ใช้ภาษามลายู แม้ว่าจะอยู่ในประเทศใด ก็จะไม่มีปัญหาหากทางราชการสนใจบำรุงรักษาภาษาไว้ได้ เช่น ภาษามลายูในประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดเนเซีย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศไทย การบำรุงรักษาภาษาไว้เพื่อประโยชน์ของชาติ โดยมีเป้าหมายเพื่อความสันติในชาติ อย่างไรก็ตามการยกเลิกภาษามลายูเท่า

⁷³ บิน หมายถึง ลูกชาย บินตี หมายถึง ลูกผู้หญิง

กับเป็นการยกเลิกความก้าวหน้าในการศึกษาศาสนาอิสลามของประชาชนในชาติ โดยทางอ้อม และการยุบภาษามลายู โดยเอาภาษาไทยมาแทนที่ จึงทำให้เกิดปัญหาในดินแดนภาคใต้ ดังนั้นจึงให้ตระหนักว่า ภาษามลายูใน 4 จังหวัดภาคใต้เป็นภาษาหนึ่งของชาติไทย (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 13)

ในเรื่องนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 : 16)⁷⁴ ได้กล่าวต่อไปอีกว่า ท่านได้มีโอกาสเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เพื่อกราบทูลรายงานตัว โดยบอกชื่อของตนเอง และบอกจังหวัดที่เกิด บอกศาสนาที่นับถือ และบอกภาษาที่ใช้ คือภาษาไทยใต้ และภาษามลายู พระองค์ได้รับสั่งว่า “ภาษาอะไรนั้นไม่สำคัญ แต่ชาติ ศาสนามันสำคัญ” นี่เป็นส่วนหนึ่งเป็นหลักว่าด้วยเชื้อชาติและภาษา ควรยกมาพิจารณาว่าด้วยภาษาที่มาแห่งเชื้อชาติ ซึ่งภาษาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศ เพื่อมีประโยชน์รับใช้ชาติและการปกครอง

ในเรื่อง หนังสือคู่กับเชื้อชาติ ท่านได้เสนอแนวคิดว่า

ทุก ๆ เชื้อชาติ มีหนังสือที่เขียนด้วยภาษาประจำเชื้อชาติของเขา แม้พวกเขาจะมีการศึกษาภาษาต่างเชื้อชาติ แต่ก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของหนังสือก็ตามมลายูไว้ แม้ว่าจะมีการประกาศให้ใช้หนังสือไทยในราชการ (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ, 2518 : 17)

ในเรื่อง ประเพณี ท่านได้เสนอแนวคิดว่า

ประเพณี เป็นสมบัติส่วนหนึ่งของผู้นับถือศาสนา การที่จะนำประเพณีของมุสลิมและประเพณีของศาสนาอื่นมารวมกันนั้นย่อมกระทำมิได้ เพราะแต่ละศาสนานั้นมีความศรัทธาและพิธีกรรมที่แตกต่างกัน แม้พยายามปรับเข้าหากันสักตัวอย่าง เช่น มีคณะทางราชการเข้ามาเยี่ยมเยียนจังหวัดภาคใต้ เมื่อถึงเมืองตานี ก็เข้าไปในร้านขายหมวก (Songkok) และได้ซื้อหมวกดำมาใส่ ซึ่งพวกเขาคิดว่าอาจจะกลมกลืนกับมุสลิม แต่มีใช่เป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม ย่อมมีความแตกต่างกัน นั่นก็คือความศรัทธาในอัลลอฮ์ (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ , 2518 : 21)

⁷⁴ เป็นการระบุที่คัดตามแนวการเขียนของชาวอาหรับ โดยนำชื่อพ่อมาเขียนหลังชื่อผู้เขียน

ในเรื่อง สัญลักษณ์อิสลามในสังคม ท่านได้เสนอแนวคิดที่ว่า

สัญลักษณ์ของอิสลามที่ศาสนิกอื่นจะรู้ได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวหรืออธิบาย เช่น การสวมหมวก การกล่าวสลามเมื่อพบเจอกัน ว่า “อัสลามูออลัยกุม” ⁷⁵ และตอบว่า “วาอาลัยกุมมุสลาม” ⁷⁶ พร้อมกับสัมผัสมือ การทวานั้น ตัดงกล่าวคำทลให้ห่างไกลจากหัยฎคน (มารร้าย) หรือการจามนั้นจะตัดงกล่าวคำสรรเสริญต่ออัลลอฮ์ เมื่อดื่มน้ำหรือรับประทานอาหารก็เปล่งวาจาในนามของอัลลอฮ์ และขอบคุณอัลลอฮ์ โดยสัญลักษณ์ดังกล่าวข้างต้นนั้นแสดงให้รู้จักว่าเป็นมุสลิมโดยมีต้องถามว่า คุณนับถือศาสนาอะไร (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัด สาอาต หลังปูเต๊ะ , 2518 : 26)

ในเรื่อง ชื่อวันเดือนปี อิจเราะห์อิสลาม ท่านได้เสนอแนวคิดที่ว่า

มุสลิมทุกคนไม่มีผู้ใดขอมสละละทิ้งสมบัตที่มีค่ามีราคาของตนได้ ส่วนชื่อ วัน เดือน ปี และอิจเราะห์ในอิสลามก็ยิ่งกว่านั้นที่ต้องรักษาไว้ เช่นกัน เด็กมุสลิม หากบิดามารดาเพียงอุปการะเลี้ยงดู เมื่อเติบโตก็ไม่ได้ส่งให้ศึกษาศาสนา ก็จะไม่รู้จักชื่อ วัน เดือน ปี และอิจเราะห์อิสลาม (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัด สาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 29)

ในเรื่อง ศาสนาประจำเชื้อชาติ ท่านได้เสนอแนวคิดที่ว่า

ทุก ๆ เชื้อชาตินั้นย่อมมีศาสนาติดมาด้วย เช่นเงากับตัว เชื้อชาติมลายูในประเทศไทย เชื้อชาติมลายูในประเทศมาเลเซีย เชื้อชาติมลายูในประเทศอินโดเนเซีย เชื้อชาติมลายูในประเทศฟิลิปปินส์ เชื้อชาติมลายูในประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น เชื้อชาติเหล่านี้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 31)

ในเรื่อง ประวัติศาสตร์แห่งท้องถิ่น ท่านได้ให้แนวคิดที่ว่า

บ้านเมืองท้องถิ่นทั่วทุกภูมิภาคทุกประเทศทั่วไปจะเป็นภูเขา ลำธาร ทุ่งนา ลำคลอง หมู่บ้าน และตำบล ชื่อถิ่นมานาน ตั้งนั้นชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมบ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ได้ เช่น ชื่อ สโดยบับบึงสังคารา

⁷⁵ ขอความสันติสุขจงมีแต่ท่าน

⁷⁶ และแต่ท่านจงมีแต่ความสันติสุข

(Setoi Bembang Sengara) แปลว่า เมืองสโตยเทวดาแห่งทะเล ที่เรียกชื่อนี้เพราะเมืองสโตยสมัยนั้นได้ปกครองเกาะต่าง ๆ ตั้งแต่ปากน้ำเปอร์ลิสจนถึงเกาะพีพี เมืองพังงา (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 38)

ส่วนเรื่องประวัติส่วนตัว ท่านได้เล่าถึงประวัติของท่านตั้งแต่กำเนิด การศึกษา การทำงานของท่าน (เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาต หลังปูเต๊ะ, 2518 : 43)

2. หนังสือเรื่อง กระจกเงายุมุสลิมและมุสตีมะฮ์

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้เขียนไว้ในปี พ.ศ.2508 ขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย หนังสือเล่มนี้ท่านได้ใช้ชื่อภาษามลายูเขียนเป็นอักษรยาวีว่า **ญะอ์มินปือมุดา ปือมุดีมุสลิม**

ในหนังสือเล่มนี้ท่านได้เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงโองการอัล-กุรอานสุเราะห์บะเกาะเราะห์อายะห์ที่ 16 ความว่า

โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์ และก้อนหิน มีมลทินอยู่ผู้แห่งกร้าวหาญคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา

ในหนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2508 : 3) ได้กล่าวถึงชาติกำเนิดของท่าน การเข้ารับใช้ชาติตั้งแต่ประเทศใช้ระบบการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชจนถึงระบอบประชาธิปไตย ในงานเขียนของท่านชิ้นนี้ท่านได้เน้นย้ำถึงหลักการทางศาสนาอิสลาม ท่านได้สนใจตระหนักถึงสังคมมุสลิมที่กำลังหลงไหลตามสังคมที่มีไม่มุสลิม ประชาชนมากมายหลายล้านคน กำเนิดมา มีมุสลิมรวมอยู่ด้วย แต่ไม่มีอะไรที่แสดงออกถึงสัญลักษณ์ความเป็นมุสลิม นอกจากการศึกษาอบรมทางศาสนา

นอกจากนั้น ในหนังสือเล่มนี้ท่านได้เขียนหัวข้อเกี่ยวกับ บุตรกับผู้ให้กำเนิด ซึ่งท่านได้เขียนไว้ว่า

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาต้องสนองบุญคุณต่อบิดามารดา ลูกทุกคนไม่ว่าอยู่ในสภาพไร้การศึกษาศาสนาหรือนักศาสนาก็ตาม ก็ต้องเคารพต่อบิดามารดา หรือผู้ปกครองโดยชอบธรรม และต้องสนับสนุนให้บุตรของตนมีการศึกษาทางด้านศาสนาเป็นสำคัญ หากพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรศึกษาเฉพาะทางโลกอย่างเดียว พ่อแม่นั้นอาจไม่ประสบความสำเร็จที่ต้องการให้บุตรของตนมีศีลธรรมก็เป็นได้ ฉะนั้นมุสลิมจะต้องค้นคว้าศึกษาหลักบัญญัติที่จำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทาง

อิสลาม ในการกระทำนั้นจะต้องใช้ความคิดให้รอบคอบ (เจ๊ะอับดุลลาห์
หลังปูเต๊ะ, 2508 : 29)

เรื่อง ผ่านจากทารก ในเรื่องนี้ท่านได้เขียนถึงหน้าที่ของพ่อแม่ในการเลี้ยงดูลูก ตั้งแต่
ลูกยังเล็กจนเติบโต พ่อแม่พยายามเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างดี เมื่อลูกเติบโตก็พยายามจัดหาสถาบัน
การศึกษาเพื่ออนาคตของลูก แต่บางคนก็ไม่ได้คำนึงถึงรายจ่ายที่ออกไปยอมเสียเงินเสียทองมาก
มายเพื่อให้ลูกได้ศึกษา (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2508 : 37)

เรื่อง ตอบแทนมหาบุญคุณ ในเรื่องนี้เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2508 : 42) ได้กล่าว
ไว้ว่า

คนในสมัยนี้ศีลธรรมจรรยา และมนุษยธรรมกำลังสลายหายไป ลูก
หลานส่วนมากตอบแทนมหาบุญคุณบิดามารดาด้วยความทรยศอกตัญญูนำแต่
ความเดือดร้อน ความเจ้าชู้น้ำใจ ความเสียหายอับอายขายหน้าสู่บิดามารดา

เรื่อง ลูกชู้ ในเรื่องนี้เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2508 : 45) ได้เขียนเริ่มต้นด้วยคำ
กลอนที่ว่า

ที่บางคนก็ทำจิต	มิได้คิดคุณท่านเท่าเกศี
เห็นพ่อแม่ยากไร้ไม่โยคี	ดูเป็นที่อายเพื่อนเพื่อนอารวมณ์
เขามามได้ว่าพ่อแม่	ทำพูดแก้เกลื่อนกลับ
จะหิบนมให้ตามหลังบังคับด้วยคำคม	ไม่ขึ้นชมยกชูชื่นบูชา

การที่ท่านได้เขียนขึ้นต้นด้วยคำกลอนนี้ ท่านได้กล่าวถึงลูกที่ไม่รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ ไม่
ยอมรับและชื่นชมพ่อแม่ของตนเอง ดังนั้นสำหรับมุสลิมทุกจงช่วยกันตักเตือนพี่น้องมุสลิมให้
เคารพต่ออัลลอฮ์ เคารพต่อรอซูล และเคารพต่อผู้ปกครองโดยเฉพาะบิดามารดา จากเรื่องนี้
ท่านได้ยกหลักฐานจากอัล-กุรอานสุเราะห์อัลอิสรอ์ อายะห์ที่ 23 ความว่า

และพระเจ้าของเจ้าทั้งหลายว่า พวกเจ้าอย่าเคารพกัผู้ใดนอกจากพระ
องค์เท่านั้น และจงทำดีต่อบิดามารดา เมื่อผู้ใดในทั้งสองหรือ ทั้งสองบรรลู่สู่วัย
ชราอยู่กับเจ้า ดังนั้นอย่ากล่าวแก่ทั้งสองว่า อูฟ และอย่าขู่เข็ญท่านทั้งสอง และจง
พูดแก่ท่านทั้งสองด้วยถ้อยคำที่อ่อนโยน

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้กล่าวอีกว่า มุสลิมที่ตั้นนั้นต้องทำดีต่อบิดามารดา หากผู้ใด
ไม่ปฏิบัติถือว่าเป็นผู้ทรยศต่ออัลลอฮ์ ทรยศต่อบิดามารดาของตน

เรื่อง ลูกดี เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2518 : 47) ได้เขียนเริ่มต้นด้วยคำกลอนที่ว่า

เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล	จงเลี้ยงท่านอย่าให้ชดระทดใจ
ด้วยชนกชนนีมีพระเดช	ได้ปกเกศเกศามางนใหญ่
อุ้มอุทรป้อนข้าวเป็นเท่าไร	หมายจะได้ฟังพาดิควง
ถ้าเราดีมีจิตคิดอุปถัมภ์	กุศลล้ำเลิศเท่าภูเขาหลวง
จะปรากฏยศยิ่งสิ่งทั้งปวง	กว่าจะล่วงลุถึงพึงสุสาน

ท่านได้กล่าวว่า ลูกที่ตั้นต้องมีความเกรงกลัวและให้การเคารพกับบิดามารดา ดุอาให้บิดามารดาห้าครั้งประจำหลังละหมาด (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2508 : 53)

3. หนังสือเรื่อง มุสลิมกับสัญลักษณ์

หนังสือเล่มนี้ท่านได้เขียนขึ้นในวันที่ 24 เมษายน พ.ศ.2506 จุดประสงค์ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจพี่น้องมุสลิม เริ่มแรกของการเขียนหนังสือเล่มนี้ท่านได้กล่าวถึงสัญลักษณ์ของมุสลิม ผู้ที่มีจิตใจศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาอิสลาม ท่านได้กล่าวว่า ความเชื่อถือ การนับถือศาสนาของแต่ละบุคคลนั้นย่อมแสดงออกมาเป็นสัญลักษณ์ ดังนั้นบุคคลที่นับถือศาสนาที่ไม่เหมือนกัน ย่อมแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงสัญลักษณ์ของมุสลิม ที่มุสลิมส่วนใหญ่ในสังคมเกือบล้มสัญลักษณ์ความเป็นมุสลิมของตนไป และกำลังรับเอาสัญลักษณ์ของคนอื่นมาใช้

ดังที่ท่านได้เขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้ อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2506 : คำนำ) ว่า

ผู้ปกครองเด็ก ผู้ปกครองครอบครัวเป็นผู้นำโดยตรงที่จะให้การศึกษอบรมผู้อยู่ใต้ความรับผิดชอบของตนให้รักษาจรรยาธรรมวัฒนธรรม เพื่อรู้จักถึงการนับถือในจิตใจของตนจากคนภายนอก แต่ชาวอิสลามในสมัยนี้ เราเชื่อว่า ตกอยู่ในสมัยเจริญการศึกษาในทางโลกเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ไม่น้อยเช่นกันที่หลงลืมสมบัติของตน

ในเรื่อง ฐูภาซา อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2506 : 2) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า นอกจากภาษาที่เป็นภษาแต่กำเนิดแล้ว การศึกษาภาษานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกัน การศึกษาภาษานั้นนับว่าเป็นความรู้รอบตัวของบุคคล ภาษานั้นมีความสำคัญ

นอกจากนั้น เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2506 : 4) ก็ได้กล่าวอีกว่า ภาษาของแต่ละกลุ่ม แต่ละเชื้อชาติควรต้องสงวนภาษาของตนเอาไว้ ไม่ควรให้ภาษาอื่นกลืนไป เช่นเดียวกับขอมละทิ้งสมบัติของตัวเองโดยเอาสมบัติของเขามาแทน ให้ถือว่าภาษาของตนเป็นต้นทุน ภาษาอื่นเป็นกำไร ส่วนภาษาที่เกี่ยวกับศาสนานั้นจำเป็นต้องรักษาคำศัพท์บัญญัติ

ตามที่ได้ปรากฏในตำรา ซึ่งจะเอาภาษาอื่นมาใช้ก็ไม่ใช่เป็นการสมควร เช่นคำว่า นิกะห์ ตอลัก ในกรณีครอบครัว คำว่านิกะห์ หมายถึงการประมุขทำพิธี เพื่อเป็นสามีภรรยาตามศาสนาบัญญัติ คำว่านิกะห์เกิดขึ้นเมื่อคู่บ่าวสาวมุสลิมได้สมรสกัน เช่นฟาติมะฮ์ กับมุฮัมมัดได้นิกะห์กัน ผู้รับฟังย่อมรู้แน่นอนว่า ผู้นั้นนับถือศาสนาอะไร และคนใดเป็นผู้หญิงคนใดเป็นผู้ชาย

ในหนังสือเล่มนี้ท่านยังเสนอความแตกต่างระหว่างคำว่า นิกะห์ กับ จดทะเบียนสมรส ท่านได้ตั้งคำถามในกรณี นิกะห์ไม่จดทะเบียนสมรสกับนิกะห์แล้วไปจดทะเบียนสมรสนั้นแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งท่านได้กล่าวเปรียบเทียบระหว่างครอบครัวมุสลิมชาวกรุงกับมุสลิม 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ มุสลิม 4 จังหวัดภาคใต้จะทำพิธีการนิกะห์โดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนสมรสกับเจ้าหน้าที่ ถือว่าศาสนาและกฎหมายรับรองว่าเป็นสามีภรรยาที่ถูกต้องแล้ว ส่วนมุสลิมชาวกรุงแม้จะทำพิธีการนิกะห์แล้ว หากไม่จดทะเบียนสมรส ก็ถือว่าไม่มีเอกสิทธิ์ระหว่างกันในครอบครัว และไม่มีสิทธิเกี่ยวพันในทรัพย์สินมรดก (อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2506 : 8)

ในหนังสือเล่มนี้ อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2506 : 16) ได้เล่าถึง การใช้ภาษา ของบุคคลว่า ท่านกับคณะนักธุรกิจ 3 คน ได้ร่วมเดินทางไปด้วยกันในรัฐมลายู ใช้เวลาเดินทางรวมสองวัน ในจำนวนนั้นมีชาวศรีลังกา และชาวจีน โดยทั้งสองมีสัญชาติมลายูตามกฎหมาย เมื่อพวกเขาพูด พวกเขาไม่ยอมพูดภาษาของตนเอง แต่พูดภาษาอังกฤษแทน ซึ่งทุก ๆ คนก็สามารถพูดภาษามลายูได้อย่างดี

อับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2506 : 17) ได้ยกตัวอย่างถึง การใช้ภาษา พอสรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนนามหรือนามสกุลเดิม ที่บิดามารดาได้ตั้งไว้ตามชื่อของมุสลิม แต่เมื่อไม่พอใจก็เปลี่ยนไป
2. คนอิสลามเปลี่ยนเป็นคนแขก
3. ซอลละฮ์ หรือสำมะฮ์ซังหายไป โดยใช้คำว่า ละหมาต หรือนมาซแทน
4. ชะกาต เปลี่ยนมาใช้คำว่าบริจาคทาน
5. เซวาม หรือปัวซา ใช้คำว่าดีอศีลอดแทน
6. มีการเปลี่ยนวิธีการตัดสัวันเริ่มถือศีลอดจากการดูเดือนเป็นการใช้ปฏิทินสากลแทน
7. การดูเดือนรอมฎอน ตามบัญญัติศาสนาให้ดูภายหลังดวงอาทิตย์ตก แต่บางส่วนก็ดูเดือนก่อนหนึ่งวันตามศาสนาอื่น
8. การไปพิธีฮัจญ์ซึ่งเป็นพิธีกรรม เป็นการไปแสวงบุญ ณ นครมักกะฮ์ มีบุคคลบางคนส่งบัตรถึงญาติมิตร เพื่อขอลาไปฮัจญ์ขอโอกาสที่ได้อ่างเงินมาแล้วไม่ว่าด้วยกาย วาจาใจ ซึ่งเป็นการกระทำตามธรรมเนียมศาสนาชาวบ้าน แต่แท้จริงการไปปฏิบัติฮัจญ์ไม่จำเป็นต้องเอาคำว่า “บาช” นำหน้า และคำว่า อโหสิกรรม ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในศาสนาอื่น ไม่ควรนำมาใช้ ควรใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมกับศาสนาของเรา เช่น คำว่า มะฮัฟ (เป็นภาษามลายู แต่ก็ควรใช้แทนได้เพราะเป็นคำพูดที่ติดปากชาวมุสลิมที่อยู่ในแถบดินแดนมลายู คือ ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล)

9. คำ “นิกะห์” ซึ่งมาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษของรอซูล ถูกกลืนไปด้วยคำว่า สมรส ทั้งนี้โดยมิได้คำนึงถึงหลักการนิกะห์ว่ามาจากไหน สำคัญอย่างไร และหลักการสมรสว่า เกิดมาเมื่อไร

10. มะฮัร (มีสกะฮุเวน) ที่ใช้ในกลุ่มมุสลิมทั่วโลกได้หายไปจากชาวมุสลิม นำเอาคำว่า สิ้นสอดเข้ามาแทน โดยมีได้คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะตกกับผู้ที่ควรได้รับตามศาสนบัญญัติ มะฮัรมัสกะฮุเวนนั้นตกเป็นของภรรยา ส่วนสินสอดนั้นตกเป็นของบิดามารดา หรือผู้ปกครองโดยชอบธรรมตามศาสนาอื่น

11. บัตรเชิญแขกไปรับประทานอาหารในงานวะลีมะห์หรือในการนิกะห์ถูกเปลี่ยนเป็นเชิญรับประทานอาหารในงานมงคลสมรส และบัตรเชิญในงานเลี้ยงวันสำคัญทางศาสนาอิสลามไม่ใช่วัน เดือน ปีของอิสลาม

12. คำว่า ตอลัก มาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ แต่ปัจจุบันคำว่า ตอลักเริ่มหายไป มีคำว่า เลิกกันมาแทนที่ แท้จริงคำว่า เลิก ใช้ในกรณี เช่น เลิกเล่น เลิกดื่ม เลิกคบ หรือหนัง เลิก เป็นต้น

13. คำว่า มัสยิด ซึ่งเป็นสถาบันอันสำคัญนั้นหายไปใช้คำว่า สุเหร่าแทน

14. คำว่า วะเสียท หายไป โดยใช้การทำพิธีกรรมแทน

4. หนังสือเรื่อง ประวัติย่อของจังหวัดสตูล

เขียนโดยเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ในขณะที่ท่านรับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข หนังสือเล่มนี้มีทั้งภาษาไทย และแปลเป็นภาษามลายู

ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมา มีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงภูมิลำเนาและถิ่นฐานของพี่น้องชาวจังหวัดสตูล เพื่อให้ผู้ที่ได้ศึกษาจากหนังสือเล่มนี้ได้คุ้นเคยกับชาวจังหวัดสตูลในโบราณสมัย 150 ปีที่แล้วมา ท่านได้กล่าวไว้ในคำนำ (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2501 : ก - ง)ว่า

สตูลเป็นจังหวัดหนึ่งใน 4 จังหวัดภาคใต้ ชาวจังหวัดสตูลแม้จะเกิดศาสนาใช้ภาษาอันหนึ่งอันเดียวกับอีก 3 จังหวัดก็ตาม แต่ขนบธรรมเนียมสำเนียงพูดผิดแปลกแตกต่างกัน กำเนิดและการปกครองสมัยโบราณมีความสลับซับซ้อน แต่ไม่เคยรุกรานผู้ใด

ท่านนำเสนอการเขียนในหนังสือเล่มนี้ด้วยการนำบทกลอนเริ่มต้นของงานเขียนของท่าน
ดังนี้

ใครขอเล่าความगतอนแต่ก่อนเกิด	สิ่งประเสริฐที่เคลือบคลุมสงสัย
ให้ชัดเจนเหตุผลด้วยจริงใจ	ขอยกย่องท่านผู้อ่านการผิตพลัง
อาจจะมีบางตอนที่เกี่ยวหลัง	มันไม่ดั่งจิตใจพาฉงน
ขอยึดแนวความจริงที่ยืนยล	ยกมาปนเคล้าคู่ปัจจุบัน

ในหนังสือของท่านเล่มนี้ได้รับการเขียนคำขวัญโดย พลเอกถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็น
พล ๑ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ท่านได้กล่าวว่า

ในการที่นายเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ส.ส.จังหวัดสตูล รัฐมนตรีช่วยว่า
การกระทรวงสาธารณสุขได้เรียบเรียงและจัดพิมพ์หนังสือประวัติย่อของจังหวัด
สตูลเล่มนี้ขึ้น นับว่าเป็นการบำเพ็ญกรณียกิจอันควรแก่การสรรเสริญ เพราะมี
เจตนาดี ประกอบด้วยความอุตสาหะวิริยะ ด้วยน้ำพักน้ำแรงในการค้นคว้า รวบรวม
และจัดพิมพ์ขึ้นจนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งต้องใช้เวลามีไม่น้อย หนังสือเล่มนี้ นอก
จากจะเป็นการเผยแพร่ความรู้ทั่วไปทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดสตูล
แล้วยังเป็นการเสนอให้ทราบถึงรูปแบบการปกครองในสมัยก่อน ตลอดจนขนบ
ธรรมเนียมประเพณี และการนับถือศาสนาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดสตูลเป็น
อย่างดี ถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่มีประโยชน์แก่ข้าราชการฝ่ายปกครอง
และข้าราชการอื่น ๆ ที่รับราชการในสี่จังหวัดภาคใต้ ตลอดจนจนเป็นคู่มือในการค้น
คว้าหาความรู้แก่ผู้สนใจทั่วไปเป็นอย่างดี

สำหรับพลโทประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวว่า

การที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้รวบรวมประวัติย่อของจังหวัดสตูลขึ้น
มานี้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการศึกษา และยังเป็นเกียรติแก่พี่น้องชาวสตูลอีก
ด้วย เพราะหนังสือนี้ได้รวบรวมตามประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษที่ได้พยายาม
เสียสละกอบกู้บ้านเมืองด้วยความจงรักภักดีและยึดมั่นในรัฐบาลของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดมา

นอกจากนั้น ม.ล. ปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวว่า

หนังสือประวัติย่อของจังหวัดสตูล ซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
สาธารณสุขได้เรียบเรียงขึ้น นับเป็นหนังสือที่มีประโยชน์ทั้งทางประวัติศาสตร์และ
ภูมิศาสตร์

ในหนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้นำเสนอเรื่องประวัติของจังหวัดสตูล โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ สภาพทั่วไปของเมืองสตูล ผู้ปกครองเมืองสตูล เครื่องราชบรรณาการที่หัวเมืองมลายูจำปฏิบัติ ตนกูอิสมาแอลรยาสตูล จากสโตยมาเป็นสตูล การเศรษฐกิจของสตูล กบฏตนกูเบน การเรียกชื่ออำเภอ หมู่บ้าน และเกาะต่าง ๆ จากภาษามลายูเป็นภาษาไทย

5. หนังสือเรื่อง พงศาวดารศรีวิชัย หรือศรีวิชัยยา และบัลลังก์มาฆาปาเฮต

เขียนโดย เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ และจัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2503 ท่านได้แปลและเรียบเรียงเสร็จในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2502 ในหนังสือเล่มนี้ท่านได้รับคำขวัญจากอดีตรัฐมนตรีคือ พลเอกพระยาสุรพันธ์เสนี ท่านได้กล่าวว่า

การที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ อดีตรัฐมนตรีได้เรียบเรียงจัดทำพิมพ์ พงศาวดารศรีวิชัยขึ้นนี้ นับว่าเป็นการให้ความรู้แก่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งเป็นวิญญูชน เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้แปลหนังสือพงศาวดารศรีวิชัยอันเป็นเรื่องราวของหมู่เกาะทะเลใต้ นับว่าเป็นความอุตสาหะที่จะเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักพงศาวดารและนักอ่านคนไทยทั่วไป จากการเรียบเรียงข้อมูลในหนังสือเล่มนี้นับว่า เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้ใช้ความเพียรให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมนุษย์อย่างดีที่สุด (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ , 2503 : ก)

ในหนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้นำเสนอเรื่องราวของพงศาวดารศรีวิชัยและมาฆาปาเฮต โดยมีรายละเอียดเป็นหัวข้อเรื่องดังนี้ คือ ที่มาของชาวมลายู ศาสนาของชาวมลายู ในอดีต ชาวมลายูเปลี่ยนจากพราหมณ์มาถือพุทธ มลายูเรื่องอำนาจและสมัยศรีวิชัยยา ประมุขคนสำคัญในสมัยบัลลังก์ศรีวิชัยยา ศาสนาอิสลามเข้ามาในหมู่เกาะทะเลใต้ปลายรัชสมัยศรีวิชัยยา ราชบัลลังก์มาฆาปาเฮต ค.ศ. 1293-1476 สมัยศาสนาเข้าแทรกซึมในหมู่เกาะทะเลใต้ เกาะชวา ภายหลังอิสลามเป็นปีกแผ่น รัฐบาลอิสลามแห่งเมืองบันตัน รัฐบาลอิสลามเมืองมะตารา รัฐบาลอิสลามแห่งอาเงะห์ ชาวยุโรปเข้ามาในหมู่เกาะทะเลใต้ วัตถุประสงค์และการค้นคว้าของฮอลันดาแห่งเกาะมลายู การเคลื่อนไหวการจัดตั้งบริษัทฮอลันดาตะวันออก สมัยอาณานิคม ค.ศ. 1799-1945 บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในชวา ปี ค.ศ. 1811-1814 ฮอลันดาเข้ามาในหมู่เกาะทะเลใต้ครั้งที่สอง ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวที่ได้นำเสนอในหนังสือเล่มนี้ (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2503 : 1-121)

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือแปล ซึ่งเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้แปลมาจากท้องพงศาวดารสะยาเราะฮ์มลายูสมัยศรีวิชัย

6. หนังสือเรื่อง สองร่างกับหนึ่งดวงจิต (Dua Badan Satu Jiwa) (ภาษามลายู)

หนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะเขียนขึ้นในปี พ.ศ.2495 เริ่มเขียนขณะที่ท่านเดินทางไปทำฮัจญ์ ณ นครมักกะฮฺ หนังสือเล่มนี้ท่านได้ใช้นามแฝง คือ Ain-Lam-Fa หนังสือเล่มนี้ท่านได้เขียนขึ้นเพื่อเป็นบทเรียน ข้อคิดสำหรับชีวิตคู่สามีภรรยาที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความเป็นเอกภาพทั้งความคิด ความรู้สึกของคนทั้งสอง และการปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่างมิได้กระทำเพื่อตนเองเท่านั้นแต่เพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งเจ๊ะอับดุลลาห์ ได้กล่าวเปรียบเทียบว่าคู่สามีภรรยา นั้นเปรียบเสมือนกับสองกายแต่มีหัวใจเดียว ซึ่งความสัมพันธ์นี้จะมอบให้กันตลอดชีวิตในงานเขียนเรื่องนี้ ท่านได้กล่าวถึงสามีภรรยาคู่หนึ่งที่มีความผูกพันกัน นั่นก็คือตัวของท่านและภรรยาของท่านคือ คุณหญิงหวันเต๊ะ ท่านได้เล่าถึงความผูกพันทางด้านความรู้สึกห่วงใยที่มีต่อกันตลอดเวลาพร้อมๆ กัน เช่น จากที่ท่านเล่าว่า มีอยู่ครั้งหนึ่งท่านได้ไปประชุมต่างประเทศ ส่วนภรรยาของท่านอยู่ที่บ้าน ไม่ถึง 10 วัน ท่านทั้งสองก็ได้รับจดหมายของกันและกัน โดยไม่ได้นัดหมายใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งข้อความในจดหมายท่านได้เขียนว่า “วันนี้ฉันไม่สบายนิดหน่อย แต่เธออย่าเศร้าใจ ขอให้ช่วยดูเอาต่ออัลลอฮฺ ให้หายเร็วไว เพื่อเราจะได้เจอกัน หวังว่าเธอสบายดีดังเดิม” และจดหมายจากภรรยาของท่านได้เขียนว่า “ตอนนี้ฉันไม่สบายนิดหน่อย แต่คุณอย่าได้ทุกข์ใจ ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด หวังเพียงดูอาของคุณเพื่อให้ฉันปลอดภัย อินชาอัลลอฮฺคงได้เจอกัน”

ในหนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้นำเสนอกลอนข้อคิดให้กับผู้อ่านว่า

Shair Peringatan jadi Kenangan 2 (ตุภาคผนวกที่ 9)

Hampir masa jiwa mengawan	Biarlah mati di ribaan tuan
Bermahurlah Tuan Arif diromawan	Di negeri Akirat bertemu tuan
Apakala sudah jiwa Idari	Selamat tinggal dunia yang fani
Di pintu kayangan beta menanti	Di shurga juga tuan turuti
Sampailah masa bercerai mati	Pentaklah Doa' kepada Rabbi
Ziarahlah kubur beta menanti	Salam tuan Beta menenti
Jika sudah Tuan berahli	Janganlah lupa hamba yang fani
Ingatlah Beta seorang diri	Menanti Doa' sctiap 2 hari ⁷⁷

⁷⁷ เวลาตายใกล้เข้ามาถึงแล้ว
ได้โปรดวิงวอนต่อองค์ผู้ทรงรอบรู้อยิ่ง
เมื่อวิญญาณใกล้จะสิ้นสุด
ข้าจะรอคอยอยู่ ณ ประตูสวรรค์
เวลาแห่งความตายได้มาปรากฏแล้ว

สำหรับชีวิตข้าขอได้ตายในตักคุณ
จะได้เจอกันในวันอาคีรัต
ขอฝากก่อนโลกนี้แห่งความไม่จริง
ซึ่งเกลานั้นจะตามไป
ได้โปรดขอลพรดยพระเจ้าเถิด

คำกลอนนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้กล่าวไว้ หลังจากที่ท่านกับภรรยาได้นั่งพูดคุยกันถึงเรื่อง ความตาย (การกลับไปสู่ความเมตตาของอัลลอฮ์)

นอกจากนั้นท่านยังได้เขียนถึง การไปทำฮัจญ์ ณ นครมักกะฮ์ การเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ คือทุ่งอารอฟะฮ์ มุขตะลิฟะฮ์ มีนา บัยตุลอะติค ภูเขาซอฟา และมัจวะฮ์ (Ain, Lam, Fa, 1952 : 2-22)

7. หนังสือเรื่อง ข้อหนึ่งของดอกไม้กับข้อปัญหาที่เกิดขึ้นในศาสนาอิสลาม

(Segugus Bunga : Pada Menyataan MASAALAH yang Mushkin Di Dalam Hukum Shariah) (ภาษามลายู)

ในหนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้รวบรวม เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้เข้าใจเกี่ยวกับหลักการศาสนบัญญัติ โดยที่ท่านได้รวบรวมปัญหา ข้อสงสัยต่าง ๆ มาจากหนังสือภาษามลายู (ยาวี) ซึ่งมีข้อปัญหา ดังนี้ การแต่งงาน การหนีเพื่อต้องการแต่งงาน ะลีในการแต่งงาน การชินา (ผิดประเวณี) การหย่าร้าง (ตอละ) การฟ้องหย่าโดยผู้หญิง (ฟาซัค) การทำกุรบาน การทำอากีเกาะฮ์ การละหมาดสุนัต การละหมาดกอฎอ (ชดใช้) การดูอาให้กับคนกาฟิร การจ่ายชะกาต การจัดทำศฟ เป็นต้น และท่านได้เขียนบทกวีไว้ว่า

Inilah Risalah (ดูภาคผนวกที่ 10)

Inilah kitab bahru di karang	Bagi yang menetet supaya terang
Kerniaanya Tuhan bukan sebarang	Fikiran yang gelap menjadi terang
Tantutlah ini sekarang masa	Melayu langu ampunya bahasa
Mengaku jahil serta dosa	Segugus bunga nama bahasa
Abdullah Bin Muhammad Saad yang mengira	Kerani Shariyah di Membang Negara
Pembimpunan masalah mudah bicara	supaya di faham sekalian saudara
Harap kepada saudara saudari	Mana yang salah buangkan kaji
Khalakul Ilmu tuhan yang di puji	Menjunjungkan Amar menyempamakan janji ⁷⁴

(Abdullah Bin Muhammad Saad , 1955 : 1)

โปรดเยี่ยมกุโบร์บ้างเถิด
หากเจ้ามีครอบครัวใหม่
อย่าลืมข้าที่ไต่เตี้ย

ข้าจะรอรับสลามของเจ้า
อย่าลืมข้าที่สิ้นชีพไปแล้ว
รอพรดูอาทุก ๆ วันคืน (ผู้วิจัย-ถอดความ)

⁷⁴นี่คือหนังสือที่แต่งขึ้นใหม่ ให้กับคนที่ต้องการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้อันกระจ่าง พระองค์อัลลอฮ์เป็นผู้ที่ประทานปัญญาทำให้เกิดความกระจ่าง คำว่า Segugus Bunga นั้น หมายถึง ภาษา ซึ่งเกิดขึ้นโดยอับดุลลาห์ บิน มุฮัมมัดสาอาด เป็นข้าราชการในเมืองสตูล (มาบิง) ได้รวบรวมข้อปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้พี่น้องทุกคนได้เข้าใจ (ผู้วิจัย-สรุปความ)

8. หนังสือเรื่อง แสงสว่างของรูกนอิสลามข้อที่ห้าและฮัจญ์ในดินแดนมลายู

(Suluhan Rukun Islam Yang Kelima dan Haji di Tanah Jawi) (ภาษามลายู)

หนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้เขียนถึงเกี่ยวกับสิ่งที่ควรปฏิบัติสำหรับผู้ที่ไม่ทำฮัจญ์กับการพัฒนาสังคมในท้องถิ่นของตนเอง ว่า

พี่น้องผู้ศรัทธาต่ออัลลฮุ และรอซูลที่ได้ปฏิบัติตามหลักการอิสลามอย่างสมบูรณ์ (ฮัจญ์) แล้วจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบชักชวนพี่น้องมุสลิมสู่การทำความดี และห้ามปรามจากความชั่วร้าย

และท่านได้กล่าวอีกว่า

ก่อนที่จะเขียนหนังสือเล่มนี้ ฉันได้นัดประชุมกับพี่น้องมุสลิมที่ได้ไปทำฮัจญ์ ในปี 2494 เพื่อเป็นการหาแนวทางให้ทุกคนมีความเข้าใจและทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเจริญ และความสงบในหมู่บ้าน ซึ่งงานนี้จะเป็นการช่วยเหลือคณะกรรมการอิสลามประจังหวัด เช่นกัน ฉันมีความหวังจากความร่วมมือกันในครั้งนี้เป็นสิ่งที่น่าประโยชน์ เปรียบเสมือนกับฝนที่ตกลงมาบนดิน แม้ว่าจะไม่เห็นเพราะมันถูกกลืนลงไปโดยดิน และสุดท้ายแล้วเราก็มีความหวังว่าจะได้ต้นไม้ที่ดีให้ความชุ่มชื้นต่อจิตใจ และสบายตาเมื่อมองไป

เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้นำเสนอบทกวีท่านได้แต่งขึ้นมาเองเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติ

5 ประการ ดังนี้

Shair peringatan rukun Islam (ดูภาคผนวกที่ 11)

Rukun Islam lima perkara	Wajib di amal sekalian saudara
Kelimah shahadah mula perkara	Tasdik di hati berbunyi suara
Barangsiapa menningal sembahyang	Hidup seperti patung dan wayang
Laksana pada hampa melayang	Allah merka shurga tak bayang
Barangsiapa meninggal zakat	Hidup seperti langu dan latat
Herta menjadi seksi akirat	Sekalian angkuta tiada terangut
Barangsiapa meninggal puasa	Di Akirat kelak mendapat dahaga
Mulutnya busuk sangat sengsara	Di dalam neraka lidah terchila
Barangsiapa meninggal Haji	Jika ada sharat di janji
Didalam akirat mendapat keji	Hilang nikmat derjah yang tinggi
Orang Kaya jawab tak seru	Ada kapal di sengka pcrabu
Pulas Dalih membuat keliru	Itulah sesat menurut nafsu

Bukankah sudah Nabi bersabda
Siapa meninggal menanggung dosa
Allahu-Akhbar rugi tuan
Ada ribu menanti inillium
Segeranya tuan wahai saudara
Menyoncangkan diri dengannya harta
Apakala selasai rukun yang lima
Amal Ibadah bersama 2

Sampai seru ialah harta
Pilihlah mati Nazrani Yahudi
Kcadaan tabuk dengan hartawan
Akirnya mati dengan miskin
Pilihlah kenaikan jalan sejahtera
Ke Baitul Atik tempat bercinta
Walaupun di kebun beadang dan huma
Hidup dan mati tiada percuma ⁷⁹

นอกจากนั้น ท่านยังได้บรรยายถึงบรรยากาศในการทำพิธีฮัจญ์ ว่า

ฉันเปรียบเสมือนเม็ดทรายอยู่ท่ามกลางทะเลทราย นั่นก็คือตอนที่ฉัน
ร่วมกับพี่น้องมุสลิมที่ทุ่งอารอฟะฮ์ อัลอัมดุลิลลาฮ์ ทำให้ฉันได้คิดและได้เห็น
สังขรณ์บางกต่างจากหลักการอิสลาม ในเวลาไม่กี่วันในช่วงทำฮัจญ์ ทุกคนเดิน
เท้าเปล่า ในช่วงที่เวียนกะอูบะฮ์ พี่น้องที่ยากจนและต่ำต้อยในสายตาของคนทั่วไป
ไม่ได้เดินเคียงคู่กับคนรวย กษัตริย์ แน่หนอนว่าสิ่งนั้นมาจากความโปรดปราน
ความเมตตาจากอัลลอฮ์ ทำให้กล้าที่จะขำคำพูดเดิมว่า ไม่มีความสะดวก
ประชาธิปไตยในโลกนี้เท่ากับความสะดวกในศาสนาอิสลาม

⁷⁹ หลักการอิสลาม 5 ประการ

กล่าวคำปฏิญาณเริ่มประการแรก
ผู้ใดละทิ้งละหมาด
เปรียบเจ้งข้าวเปลือกที่ไม่มีเมล็ดข้าว
ผู้ใดไม่บริจาคซะกาต
ทรัพย์สินสมบัติจะเป็นพยานในวันอาคีเราะห์
ผู้ใดละทิ้งการถือศีลคด
ปากของเขาจะมีกลิ่นเหม็น
ผู้ใดละทิ้งการทำฮัจญ์
ในวันอาคีเราะห์จะได้รับการดูถูก
คนรวยตอบไปว่ายังไม่ถึงเวลา
กลับไปกลับมาทำให้สับสน
ไม่ใช่ท่านนบีกสาวไว้หรือหรือ
ใครละทิ้งได้รับบาป
อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่
มีพินจะให้ถึงล้าน
รับ ๆ เกิดพี่น้อง
เพื่อบรรลุหลักการที่ 5 ได้ทำแล้วหรือยัง
ปฏิบัติอิบาดะฮ์พร้อม ๆ กัน

พี่น้องทุกคนว่าญิบจะต้องปฏิบัติ
เปล่งออกเป็นเสียงยึดมั่นในจิตใจ
มีชีวิตเหมือนรูปปั้นและหนังตะลุง
อัลลอฮ์จะรังเกียจมองไม่เห็นเงาสวรรค์
มีชีวิตเหมือนแมลงวัน
พร้อมทั้งอวัยวะทั้งหลาย
ในวันอาคีเราะห์เขาจะกระหาย
ลักษณะของลิ้นจะแห้ง
หากมีคุณสมบัติพร้อม
ไม่ได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์
มีเรือกลไฟเข้าใจว่าเรือพาย
นั่นเป็นสิ่งที่หวงตามอารมณ์
ถึงเวลานั้น คือ ทรัพย์สิน
เลือกเกิดว่าจะตายในลักษณะคริสต์หรือยิว
เธอช่างขาดทุนในสภาพมัวเมาอยู่กับทรัพย์สิน
สุดท้ายก็ตายไปด้วยความยากไร้
เลือกเกิดเส้นทางสันติสุข
แม้ต้องสละทิ้งสวน ไร่ นา
มีชีวิตอยู่หรือตายก็ไม่ลืมหิว (ผู้วิจัย - แปล)

(Abdullah Muhammad Saad, S. n. : 1 4)

9. หนังสือเรื่อง Bunga Pasma Layangan Majelis Ugama Islam(ภาษามลายู)

หนังสือเล่มนี้ เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้เขียนเกี่ยวกับ ประวัติบรรดาอิหม่ามมุตาฮิด และบรรดาเคาะซาบะฮ์ บรรดาอุลามากู และบรรดาศรัทธาชน เรื่องของยิว คริสเตียน และ อิสลาม เรื่องของมัสยิดตีรอร เรื่องหะดิษที่ควรเข้าใจ เรื่องการจ่ายชะกาตในหนทางของอัลลอฮ์ และท่านได้กล่าวไว้ในบทนำของหนังสือเล่มนี้ว่า

หลสรเรตรีฎต้อเอกองค้ออัลลอฮ์ และหวังในความโปรดปรานของพระองค์ที่ทำให้บ่าวของพระองค์ได้บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะให้ประโยชน์แก่ผู้ค่านและเพิ่มพูนความรู้สำหรับผู้ที่ได้เชื่อว่าบ่าวของอัลลอฮ์ ที่ยึดมั่นกับศาสนาที่บริสุทธิ์ แม้นว่าเราจะไม่ได้สัมผัสกับยุคสมัยของท่านศาสดา แต่เราก็ได้รู้จักชื่อของท่านช่วงกาลนีนันตร์ และข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า “ Bunga Pasma Layangan “ เพราะไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะนำความหอมหวานของบรรดาซอฮาบะฮ์ ตาบิอิน และอุลามากู มาเรียบเรียงได้ (Cik Abdullah Muhammad Saad Langputih , 1972 : 2 3)

ส่วนผลงานของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์ก็ยังมีบางส่วน หลงเหลืออยู่ ทางด้านสถานภาพของหนังสือนั้น ในปัจจุบัน หนังสือของท่านไม่ได้รับการเผยแพร่ให้กับอนุชนได้ศึกษามากนัก เพราะหนังสือของบางส่วนก็สูญหายไป ที่ยังหลงเหลืออยู่ก็เพียงส่วนน้อย (วัลลี บิดีเศษฐ์, (สัมภาษณ์) 27 พฤษภาคม 2544) บางส่วนก็อยู่ในพิพิธภัณฑ์ หรือห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย และบางเล่มมีนักวิชาการบางท่านได้เก็บไว้ (เจริญ โฉลกดี,(สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2545)

แนวคิดในการพัฒนาสังคมมุสลิม

จากผลงานของเจ๊ะอับดุลลาห์ ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นพบถึงแนวความคิด ปรัชญา และคติของท่านในการพัฒนาสังคม ดังจะเสนอต่อไปนี้

วิล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 51) ได้สัมภาษณ์เจ๊ะอับดุลลาห์ ถึงการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งท่านได้กล่าวว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดภาคใต้นั้นมีปัญหาคำคัญในเรื่องศาสนาและประเพณี คนที่ถูกจับตัวไปก็มีไม่มุสลิม และท่านได้กล่าวอีกว่า “ผมจึงมั่นใจว่าโจรเหล่านั้นมีความศรัทธาในศาสนาและประเพณี พวกเขาต้องเจ็บปวดจากเรื่องเหล่านี้ และจากการถูกกดขี่ข่มเหง จากผู้ปกครองที่ไม่มีความเป็นธรรม ส่วนพวกโจรนักฉวยโอกาสนั้นเราจะไม่พูดถึง เพราะพวกนั้นไม่มีอุดมการณ์ ”

เจ้ अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้นำข้อเสนอของท่านต่อรัฐบาลว่า รัฐบาลจะต้องเข้าใจถึงศาสนาและวัฒนธรรมของประชาชน รัฐบาลจะต้องเปิดสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ให้ประชาชน ได้นับถือศาสนาตามความศรัทธาของพวกเขา โดยที่รัฐบาลจะต้องไม่บังคับในการนับถือศาสนา จากคำกล่าวของท่านในบทสัมภาษณ์ของ วิไล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 51) ที่ว่า “ รัฐบาลจะต้องไม่ทำลายศาสนา และวัฒนธรรมของประชาชน ”

ซึ่งคำกล่าวนี้ มีอยู่ในหลักการอิสลามที่ว่า ในศาสนาอิสลามจะไม่มี การบังคับบุคคลใดให้เข้ารับนับถือศาสนา นอกจากด้วยความศรัทธา ดังอัล-กุรอานสุเราะห์บาเกาะเราะห์ อายะห์ที่ 256 ความว่า

ไม่มีการบังคับใด ๆ (ให้นับถือ) ในศาสนาอิสลาม ⁸⁰ แน่นอน ความถูกต้องนั้นได้เป็นที่กระจ่างแจ้งแล้วจากความผิด ดังนั้นผู้ใดปฏิเสธศรัทธาต่อ อัลกุรอาน - กุฮูต ⁸¹ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์แล้ว แน่นอนเขาได้ขีดห่างอันมั่นคงไว้แล้ว โดยไม่มีการขาดใด ๆ เกิดขึ้นแก่มัน และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงได้ยิน ผู้ทรงรอบรู้

เพื่อช่วยรักษาเกี่ยวกับศาสนา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มนั้น รัฐบาลควรเสริมสร้างให้เกิดความสงบในสังคม โดยที่รัฐบาลจะต้องไม่กระทำให้เกิดการกระทบกระเทือนจิตใจของประชาชน ดังที่เจ้ अबดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้กล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ของ วิไล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 51) ว่า “ อย่าใช้สิทธิไปกระทำสิ่งกระทบกระเทือนจิตใจของประชาชนส่วนใหญ่ เช่น การสาดน้ำในวันเล่นสงกรานต์ ซึ่งคนไทยมุสลิมเล่นไม่ได้ แล้วมีบางคนพูดว่าที่นี่เป็นเมืองไทย ดังนั้นคนไทยมุสลิมจะต้องเดินในป่า เพราะเมื่อเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น จะเดินบนถนนไม่ได้ ทำไมผู้ปกครองจึงนิ่งเฉย ผมคิดว่าถ้าผู้ปกครองไม่เห็นใจ กันบูหรืออาจเผาเมืองก็ได้ ”

และท่านยังกล่าวอีกว่า “ รัฐบาลควรเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นได้มีสิทธิในการปกครองตนเองมากขึ้น การแก้ปัญหาชุมชนนั้นจะต้องเข้าใจถึงสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนาของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน ” เพราะคนในท้องถิ่นย่อมมีความเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนของตนเอง เมื่อบุคคลท้องถิ่นได้เข้าไปทำงานทางด้าน การปกครอง บุคคลนั้นก็ สามารถพัฒนาและแก้ปัญหาชุมชนของตนได้ตรงตามเป้าหมายของชุมชน และท่านยังเปรียบเทียบว่า “ กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดีฉันใด คนสี่จังหวัดภาคใต้ไม่สิ้นคนดีฉันนั้น ” (วิไล เบ็ญจลักษณ์, 2516 : 51)

⁸⁰ อัลลอฮ์นั้นทรงรอบรู้ในทุกหนทุกแห่งทั้งในฟากฟ้าและพิภพ เพราะเมื่อแก้อัซของพระลงค์กว้างใหญ่ทั่วชั้นฟ้าและแผ่นดินแล้ว สิ่งใดที่เกิดขึ้นในชั้นฟ้าและแผ่นดินจะเป็นที่ใดก็ตาม ก็ย่อมอยู่ในความรู้ของพระองค์ทั้งสิ้น

⁸¹ มารร้ายชัยฏอน

นอกจากความเข้าใจในสภาพภูมิศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว รัฐบาลก็ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการใช้ภาษาของประชาชน ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้กล่าวว่า “รัฐบาลควรถือว่าภาษามลายูในสี่จังหวัดภาคใต้เป็นภาษาหนึ่งของชาติ เป็นสมบัติที่สืบทอดมาจากแผ่นดิน เช่นเดียวกับภาษาอีสาน และภาษาเหนือ” (วิไล เบ็ญจลักษณ์, 2516 : 49)

เพื่อให้เข้าถึงประชาชน รัฐบาลจะต้องถือว่าภาษามลายูใน 4 จังหวัดภาคใต้ เป็นภาษาหนึ่งของชาติ และให้ถือว่าเป็นสมบัติที่สืบทอดมาจากแผ่นดิน เช่นเดียวกับภาษาอีสาน และภาษาเหนือ เพราะภาษามลายูนั้นมีใน 4 จังหวัดภาคใต้มาตั้งแต่เดิมแล้ว ก่อนสมัยศรีวิชัย ซึ่งก่อนหน้านั้น คำว่ามลายูก็มีใช้แล้วตามเกาะต่าง ๆ เมื่อฮอลันดาเข้าครอบครอง ได้เรียกว่าหมู่เกาะอินโดนีเซีย เมื่ออังกฤษเข้ามาครองก็เรียกชื่อเป็นมะลายา แต่ก็ยังมีสัญชาติเดิมคือมลายู คำว่ามลายู หมายถึง ดำดำ ตรงกับสุภาษิตภาษามลายูว่า Hitam Manis เกี่ยวกับเรื่องความเป็นมลายูนั้น แม้ว่าจะไปอยู่ ณ แห่งใดก็ตาม ชนชาติมลายูก็ยังรักษาขนบธรรมเนียม ภาษา กิริยาและวัฒนธรรมมลายูไว้ได้ ทั้งยังมีความรักใคร่สามัคคีระหว่างมลายูด้วยกันเป็นอย่างดี แม้เชื้อชาติจะเปลี่ยนไป แต่ภาษามลายูนั้นก็ยังใช้อยู่กันอย่างกว้างขวาง แม้จะมีสำเนียงผิดแปลกแตกต่างกันไป ก็ถือว่าเป็นความก้าวหน้าในการใช้ภาษามลายู (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2502 : 1)

นอกจากนั้น เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ก็ได้นำเสนอเกี่ยวกับการเรียนการสอนศาสนา ว่ารัฐบาลควรจัดให้มีการเรียนการสอนหลักการทางศาสนาอิสลามในแบบเรียนภาษาไทยตั้งแต่ ป.1-ป.6 เพราะราษฎรในประเทศไทยจำนวนหนึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ก็ควรจะมีเรื่องราวของศาสนาในแบบเรียนภาษาไทยด้วย (วิไล เบ็ญจลักษณ์, 2516 : 51)

การใช้ชีวิตในสังคมมุสลิม

สำหรับการใช้ชีวิตในสังคมมุสลิมนั้นท่านได้ให้แนวคิดและคำตักเตือนแก่มุสลิมว่าเจ้าหน้าที่ที่ปกครองในสังคมมุสลิมส่วนใหญ่เป็นต่างศาสนิก บางส่วนก็ยังไม่เข้าใจถึงศาสนาและประเพณีของชาวไทยมุสลิม ซึ่งบางครั้งก็มีการขัดแย้งกัน การใช้ชีวิตอยู่รวมกันกับต่างศาสนิกนั้นจะต้องตระหนัก เรียนรู้ และเข้าใจในศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะได้กล่าวไว้ในการสัมภาษณ์ของวิไล เบ็ญจลักษณ์ (2516 : 49) ว่า

เมื่อมีแขกมาเยี่ยมบ้านของเรา เจ้าของบ้านจะต้องต้อนรับ แต่แขกจะต้องให้เกียรติแก่เจ้าของบ้าน และจะต้องไม่ละเมิดระเบียบแบบแผนภายในบ้าน หรือทำตัวเป็นนักร้อง อันธพาลหรือใช้อำนาจเอาตามใจตัวเอง

การที่เจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาและใช้อำนาจเอาตามใจตัวเอง ตัวอย่างเช่น ไปเปลี่ยนชื่อ นามสกุลของประชาชน เปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายซึ่งประชาชนนั้นได้แต่งตามรูปแบบศาสนาที่ยึดถือ เปลี่ยนชื่อห้องที่อนุญาตที่พี่น้องหากันไม่เจอ เป็นต้น เจ๊ะอับดุลลาห์ ได้กล่าวไว้ว่า

“ ไปเปลี่ยนของเขาทำไม มันเป็นสมบัติของแผ่นดิน เป็นประวัติศาสตร์ เราพยายามจะให้มีความหลากหลายเพียงชนิดเดียวในประเทศไทยหรือ แล้วเราจะรู้ถึงความงดงามของดอกไม้ชนิดอื่นได้อย่างไร ” (วิลโล เบญจลักษณ์, 2516 : 49)

ในประเทศไทยนั้นมีสังคมหลายสังคม หากแยกกลุ่มของคนไทยในประเทศนั้นก็ยังมีหลายกลุ่ม เช่นสังคมชาวเขาเผ่าต่าง ๆ สังคมของคนที่น่าเชื่อถือศาสนาต่าง ๆ สังคมของคนเมือง สังคมของคนชนบท ซึ่งทุกๆ สังคมนั้นนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน มีหลากหลายประเพณี เมื่อในประเทศไทยมีความแตกต่างกันเช่นนี้แล้ว หากมีใครมาบังคับให้สมาชิกทุกคนในสังคมหันมานับถือศาสนาเหมือนกัน หรือมีประเพณีเหมือนกันนั้นก็ย่อมทำไม่ได้ ดังเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2501 : คำนำ) ได้กล่าวไว้ว่า

ประชาชนคนไทยแต่ละภาคจะถือว่า ตัดเสื้อแบบเดียวจะให้ประชาชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา หลายประเพณี มาสวมใส่ เพื่อจะได้ใช้กับคนในชาติ โดยเสรีนั้นไม่มีประเทศใดเขาใช้กัน

เมื่อสังคมมุสลิม (จังหวัดภาคใต้) เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น เช่นเกิดปัญหาความขัดแย้งที่เรียกว่า กบฏดุซงญอ ทางรัฐบาลพยายามจะไกล่เกลี่ยปัญหา โดยที่พยายามหาเจ้าหน้าที่ที่เข้าใจภาษาของมุสลิมในแถบนั้นเป็นอย่างดีเข้าไปสร้างความเข้าใจให้กับมุสลิม แต่หากจะให้เจ้าหน้าที่ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจในสังคมมุสลิม ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีของมุสลิมเข้ามาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ทำความเข้าใจกับมุสลิมก็จะเป็นผลและไม่เป็นที่ยอมรับ ดังที่เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ได้กล่าวไว้ว่า

การต่อโก่เถื่อนจะต้องหาโก่ต่อที่เป็นโก่เถื่อนด้วยกัน และจะต้องเป็นตัวที่เสียงเปรี๊ยะ หอนใหญ่ ขนแดง แข็งดำ ชันทันที่ โก่เถื่อนก็จะออกมาทันที่ จะเอาโก่ออสเตรเลีย โก่พันธ์มาล่อก็ไม่มวันเข้า (วิลโล เบญจลักษณ์, 2516 : 52)

เมื่อเจ้าหน้าที่เข้ามาปฏิบัติงานในสังคมมุสลิมต้องเข้าใจมุสลิมทั้งความศรัทธาและการปฏิบัติจะมายังคัมมุสลิมไม่ได้ รัฐบาลต้องเป็นผู้ที่แก้ปัญหาให้ตรงจุด หากรัฐบาลยังแก้ปัญหาไม่ได้ แล้วจะให้ประชาชนเชื่อใจในหลักการของรัฐได้อย่างไร ดังเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ กล่าวไว้ว่า

บางสิ่งบางอย่างนั้นเป็นยาหอมของชาวไทยพุทธ อาจเป็นยาพิษของชาวไทยมุสลิมก็ได้ ไรคง่ายๆ ธรรมดาๆ หมอก็ยังไม่รักษาไม่หาย จะให้คนป่วยเขาศรัทธาได้อย่างไร (วิลโล เบญจลักษณ์, 2516 : 51)

และท่านยังได้กล่าวอีกว่า

ตราหใจกระจกไม่มีเงาก็มองหน้าเราเองไม่เห็นตลอดกาลนาน เมื่อเรามี
 อุดมคติไม่หมดหวัง จะทำอะไรให้กระจกมีเงานั้นก็ไม่ยากนัก หากเป็นหน้าที่
 ของฝ่ายปกครองจะจัดขีตสีให้มีเงา หรือจะละทิ้งไว้ตามพรหมลิขิต ความเสียหาย
 ย่อม ตกอยู่กับรัฐบาลและประชาชนมุสลิมในอนาคต
 (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ , 2518 : 25)

ความเป็นมุสลิม

สังคมมุสลิมก็คือ สังคมที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลาม ในประเทศไทยนั้นมีผู้คนที่น่าับถือ
 หลายศาสนาที่แตกต่างกัน ดังนั้น การใช้ชีวิตในสังคมนั้นก็ย่อมแตกต่างกัน สำหรับมุสลิมนั้นจะ
 ต้องใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีหลักการ มุสลิมจะต้องแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของมุสลิมให้ศาสนิก
 อื่นได้รู้จัก

เกี่ยวกับเรื่อง ความเป็นมุสลิม เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 :
 26) ได้เสนอแนวความคิดของท่านว่า ศาสนิกอื่น ๆ จะรู้ได้ว่านี่คือสังคมมุสลิม (โดยไม่ต้องบอก)
 โดยอาศัยสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นแนวทางเช่น การสวมหมวกบนศรีษะ การกล่าวสลามเมื่อพบเจอ
 กันพร้อมกับสัมผัสมือระหว่างกัน การกล่าวคำสรรเสริญหรือขอภักย์ต่ออัลลอฮ์ ในทุก ๆ การ
 กระทำ โดยสัญลักษณ์ดังกล่าวที่แสดงออกมานั้นย่อมแสดงให้เห็นให้ผู้คนในสังคมนั้นรู้จักแล้วว่าเป็นมุสลิม
 โดยไม่ต้องถามว่า คุณนับถือศาสนาอะไร ดังนั้นมุสลิมไม่ว่าอยู่ในประเทศใด ในสังคมระดับใดก็
 ตาม หากยังคงความเป็นมุสลิมได้เสมอ ก็จะทำให้คนอื่นทราบถึงศาสนาที่ท่านนับถือในทันที

เจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 : 27) ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับ
 สัญลักษณ์ ความเป็นมุสลิม ไว้ว่า

ผู้เขียนกับคณะผู้แทนราษฎรจากประเทศไทยได้เดินทางไปลิบกว่า
 ประเทศ ในทวีปยุโรปมีผู้เขียนคนเดิหที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ฝรั่งตัวนี้
 เขาให้เกียรติเมื่อเห็นผู้เขียนสวมหมวก เขาให้สลามเราก็สนองรับจึงรู้ว่าฝรั่งคนนี้
 เป็นอิสลาม ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า โดยสัญลักษณ์โดยหมวกใบเดียวชาวโลกรู้จัก
 ลึกประการหนึ่งชื่อก็เป็นสิ่งหนึ่งแสดงถึงศาสนา คณะของเราทุกประเทศได้มีการ
 ต้อนรับเป็นทางการ ด้วยการเลี้ยงอาหารมื้อกลางวันหรือค่ำคืน ผู้เขียนได้รับ
 อาหารพิเศษต่างหากจากคณะ ทั้งนี้ตามรายงานในคณะ ผู้เขียนคนเดิห มีชื่อ
 นามที่ฝรั่งรู้จักศาสนา คือ“เจ๊ะอับดุลลาห์ ” ซึ่งเจ้าบ้านฝรั่งรู้ว่า ผู้เขียนเป็นอิสลาม
 (มุสลิม) ในคณะของเราบางคนสนใจเรื่องอาหารที่จัดเฉพาะผู้เขียน เมื่อคณะ
 เดินทางออกจากกรุงเฮก ประเทศฮอลแลนด์โดยรถยนต์ ตอนเช้าก็ไปรับประทานอาหาร
 อาหารกลางวันที่พรมแดนเยอรมันตะวันตก เมื่อถึงพรมแดนคณะเรามุ่งเข้าร้าน

อาหาร ผู้จัดการผู้หญิงเห็นผู้เขียน ในขณะเป็นคนแปลกหน้าสวมหมวกดำ ก็ทักทายปราศรัยโดยภาษามลายูว่า “สวัสดีตาตั้งสาธุสกาหาดี ตาที่โตยุบเภามะลาญ มากันนั้น ยางันตากุดมากันนั้นอิสลามสาธา ลายันกัน” ผู้เขียนตอบว่า บากะสาธาตรีมาภาละะ หลังจากนั้นเขาก็ได้แนะนำอีกว่า เขาเป็นคนซอลันดา เคยศึกษาภาษามลายู 18 ปี ที่อินโดเนเซีย ในขณะสองสามคนที่เดินทางไปได้วยสนใจและถามว่า คุณจะพูดภาษาอะไรและคุ้นเคยกันมาก่อนหรือ ผู้เขียนตอบว่านี่แหละคุณ ภาษาของชาวไทยสี่จังหวัดภาคใต้ คือ ภาษามลายู แต่เวลานี้รัฐบาลไม่ค่อยสนใจตามความต้องการของชาวภาคใต้

การเขียนชื่อ นามสกุล และการแต่งกายนั้นจะเป็นส่วนบ่งบอกว่า บุคคลคนนั้นนับถือศาสนาอะไร เพราะชื่อของบุคคลในแต่ละศาสนานั้น เรียกไม่เหมือนกัน เช่นเดียวกับการแต่งกายที่ถูกต้องของมุสลิม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของผู้นับถือศาสนา ดังคำกล่าวของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ ที่ว่า “ชื่อ สกุลของบุคคล ชื่อท้องที่ เครื่องแต่งกายของกลุ่มบุคคลถือเป็นสมบัติของแผ่นดิน เป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้” (วิไล เบ็ญจลักษณ์, 2516 : 49)

นอกจากนั้น ความเป็นมุสลิมก็บ่งบอกได้จากสถาบันครอบครัว สำหรับสังคมมุสลิมนั้น ถือว่าสถาบันครอบครัวนั้นมีความสำคัญมากที่สุด สิ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ของครอบครัวมุสลิม สิ่งแรกก็คือ การตั้งชื่อของลูก ๆ การตั้งชื่อที่ต้นนั้นจะต้องตั้งชื่อตามพระนามของอัลลอฮ์ 99 พระนาม หรือพระนามของบรรดานบี หรือนามของซอฮาบะห์ของท่าน นบี หรือบรรดาภรรยาของท่าน เช่น ชื่อว่า อับดุลเราะหมาน มุฮัมมัด ทะสัน ส่วนผู้หญิงชื่อ ฟาตีมะห์ อามีนะห์ เป็นต้น ดังเจ๊ะอับดุลลาห์ บินมุฮัมมัดสาอาด หลังปูเต๊ะ (2518 : 7) กล่าวไว้ว่า “การใช้ชื่อตามแนวศาสนาอิสลามเมื่อเราพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้จากชื่อดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า แสดงถึงสัญลักษณ์แห่งศาสนา ถูกต้องตามวัฒนธรรมอย่างดีงามของอิสลาม ต่อมาชาวสี่จังหวัดถูกนโยบายรัฐนิยม⁸² ของรัฐบาลในอดีตนานาประการเกี่ยวกับศาสนาประเพณีต่าง ๆ”

⁸² รัฐนิยม 12 ฉบับ ไนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

- ฉบับที่ 1 เรื่อง การใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และสัญชาติ
- ฉบับที่ 2 เรื่อง การป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ชาติ
- ฉบับที่ 3 เรื่อง การเรียกชื่อชาวไทย
- ฉบับที่ 4 เรื่อง การเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ฉบับที่ 5 เรื่อง ให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย
- ฉบับที่ 6 เรื่อง ทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ
- ฉบับที่ 7 เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ
- ฉบับที่ 8 เรื่อง เพลงสรรเสริญพระบารมี
- ฉบับที่ 9 เรื่อง ภาษาและหนังสือไทยกับหน้าที่พลเมืองดี
- ฉบับที่ 10 เรื่อง การแต่งกายของประชาชนชาวไทย

บรรดาลูก ๆ มุสลิมนั้น ผู้ปกครองนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้ลูก ๆ นั้นเป็นคนดี หรือเป็นคนเลว ผู้เป็นบิดามารดานั้นมิใช่เพียงผู้ให้กำเนิดบุตรของตนเท่านั้น แต่เป็นครูคนแรกที่ทำให้คำสั่งสอนแก่ลูก ๆ ซึ่งจะอัปดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ (2508 : 8) ได้กล่าวถึงครอบครัวมุสลิม ว่า

มุสลิมส่วนใหญ่เพียงแต่ผลิตเด็กออกมา ต่อมาช่วยกันซบเลี้ยงรักษาหากว่าจะได้มอบให้ผู้อื่น อนุบาลรับไปอบรมตามความตักการฝ่ายเด็ว คล้ายทำนองเปิดเป็นผู้ไท ไก่เป็นผู้ฝึก เพื่อหวังให้บุตรสุดที่รักศึกษาดี ปฏิญญาสูง ต่อมาเปลี่ยนชื่อเต็ม เปลี่ยนนามสกุล เปลี่ยนจรรยา มารยาท เปลี่ยนการแต่งกาย เช่น กางเกงน้ำลึก ผ้าน้ำลึก เสื้อไม่มีแขน เสริมหน้าอก สีระจะไม่สำคัญ เท่านั้น สำคัญกว่า ดังนั้นจึงปล่อยทะเลาะเลาะตามธรรมชาติ ชายหญิงจึงไม่จำเป็นโพกหัว เล็บยาวไม่ต้องตัด คิ้วแต่งสีต่าง ๆ เมื่อเรามานั่งคิดนอนคิดในด้านศาสนา วัฒนธรรมในอนาคตของญวมุสลิม และมุสลิมะห์ แล้วอาจจะนำสังเขปไม่รู้จักจบ เกรงว่าลูกหลานชาวมุสลิมที่กำลังก้าวหน้าล่าตามสมัยใหม่คยู่ในเวลานั้นนั้นอาจจะเข้าใจว่า ศาสนาจะเปลี่ยนสภาพไปเรื่อยหรือไม่นั้นถือว่าไม่มีความสำคัญ คิดว่าปากท้องสำคัญกว่า หรือถือว่า สวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจนี้ คำที่มุสลิมพูดออกมาอย่างน่าเสียดาย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากบิดามารดา ผู้ปกครองปล่อยลูกปลัดขมิยอย่างหลุดลอยเข้าไปปรากฏอยู่ในกลุ่มสังคมที่อื่นที่ไม่ใช่สังคมแนวศาสนาของเรา ซึ่งเป็นสังคมที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีอุดมการณ์ของอิสลาม

เจ๊ะอับลลาห์ หลังปูเต๊ะนั้นเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์สูงในเรื่องความเป็นมุสลิม ท่านยึดเอกลักษณ์ของความเป็นมุสลิม เช่น ท่านจะเน้นย้ำเสมอเรื่องการตั้งชื่อมุสลิม การใช้ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทางด้านภาษานั้นท่านจะเน้นถึงการใช้ภาษามลายู เช่นชื่อหมู่บ้าน หากเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านแล้วก็จะไม่มีประวัติหลงเหลือให้กับลูกหลานได้รับรู้ หากจะมองถึงการปฏิบัติตนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นมุสลิม ก็จะได้เห็นได้จาก การแต่งกายของท่าน แม้ว่าท่านจะเข้าทำงานในคณะรัฐบาล แต่ท่านก็ยังคงแต่งกายตามรูปแบบของชาวมุสลิม คือ การใส่หมวกของท่าน⁸³ นอกจากนั้นก็ยังมีสิ่งทีแสดงออกมาเป็นการกระทำ นั่นก็คือว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของความเป็นมุสลิมอย่างชัดเจน ก็คือ ในขณะที่ท่านเข้าประชุมในรัฐสภา เมื่อถึงเวลาละหมาด ท่าน

ฉบับที่ 11 เรื่อง กิจประจำวันของคนไทย

ฉบับที่ 12 เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา หรือคนทุพพลภาพ

(แกมสุข นุมนนธ์ , 2524 : 37)

⁸³ หมวกที่ท่านใส่เป็นหมวกสีดำ หากท่านเข้าในที่ประชุมรัฐสภาท่านก็ถอดออก เพื่อให้เกียรติกับคณะรัฐสภา (เจริญ โฉลกดี, (สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2545)

ก็ลุกขึ้นค้ำบัล สมัชชิกในสภาก็จะรู้ว่าถึงเวลาละหมาดแล้ว ท่านละหมาดในสถานที่ใกล้ประชุม นี่แสดงให้เห็นว่าท่านนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องของศาสนาเป็นอันมาก ส่วนทางด้านปัญหาศีลลาพิธี⁸⁴ นั้น เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะค่อนข้างจริงจังและเคร่งครัด บางครั้งท่านต้องใช้วาจาและการวางตัวด้วยท่าทีที่ซึ่งซึ่งจนทำให้คนกลัว หากชาวบ้านปฏิบัติตนไม่ถูกต้องตามหลักการ เช่น กรณีตัวอย่างของฮัจญ์สะอีดสิ้นชีวิตลงและมายัต(ศพ)ก็ยังไม่ได้ทำการฝังตามพิธีทางศาสนา ส่วนลูกหลานต่างก็ช่วยกันหุงหาอาหารเพื่อเลี้ยงชาวบ้านที่มาร่วมในพิธี เมื่อเห็นดังนั้น ท่านจึงตวาดไล่บ้าน และเช่นกันในการละหมาดมายัต ท่านก็ไม่พอใจหากใครให้เงินกับผู้ทีละหมาด (สุรียา ปันจอร์ (สัมภาษณ์), 25 สิงหาคม 2545, เจริญ โฉลกดี,(สัมภาษณ์) 10 กันยายน 2545)

ปรัชญาและคติสำหรับตน

สำหรับคติที่ควรจำของเจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ มีดังนี้ (เจ๊ะอับดุลลาห์ หลังปูเต๊ะ, 2508 : 65)

1. มนุษย์จำต้องเชื่อถือ และนับถือศาสนาที่แท้จริงเท่านั้น ที่รัฐเสรีภาพในการรวมโลก และธรรมดำเนินตามกาลสมัยชั่วฟ้าดิน
2. ถือวัตถุทั่วไปด้วยอวัยวะภายนอกเป็นอุปกรณ์แสดง
3. มีศาสนาใดบ้างที่ขอมสละหน้าผาก จมูก หู ตา ราคาสูงประกอบศัระษะยอดสูงสุดแห่งร่างกายกราบไหว้ลงบนพื้นดิน
4. วัตถุจำนวนน้อยหาได้ยาก คงมีราคาสูงเป็นแน่
5. วัตถุจำนวนมากหาได้ง่าย คงมีราคาต่ำเป็นธรรมดา
6. ผู้มีจิตใจ ไม่มียกตนข่มท่าน พุดจาหรือเอนในทำนองซันต่ำเสมอ นั่นแหละผู้ที่จะได้รับชมเชยชื่นเยี่ยม
7. ผู้ที่อภัยให้ผู้กระทำผิดต่อตน เป็นยอดแห่งธรรม
8. แสดงความรักห่วงใยในครอบครัวถึงกับไม่ยอมฟังสิทธิของสามีที่ศาสนาอนุญาตนั้น ไม่ถือว่ารักที่ถูกต้อง และขัดขวาง นโยบายศาสนาด้วยซ้ำ
9. ครอบครัวที่ดีเลิศ สามีภรรยายอมปฏิบัติตามความผูกพันบัญญัติแห่งศาสนา และยอมผ่อนผันซึ่งกันและกันเพื่อความสันติ

⁸⁴ ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของบรรดานักวิชาการมุสลิม